Пролетары ўсіх краін, злучайцеся!

Комуністычная партыя (большэвікоў) Беларусі

ЗВЯЗДА

Орган ЦК і МК КП(б)Б, ЦВК і СНК БССР

№ 243 (5917) 21 кастрычніка 1937 г., чацвер. ЦАНА 10 КАП.

СЕННЯ У НУМАРЫ:

Выбарчая кампанія ў Вярхоўны Совет СССР.—Тав. Сталін—кандыдат сталіцы Саюза.

XII з'езд Ленінскага комсамола Беларусі.

Цудоўныя лічбы краіны соцыялізма.

Было жыццё цяжкае, беспрасветнае. Стала жыццё заможнае, шчаслівае.

ЗАДАЧЫ БАЛЬШЭВІЦКАГА ДРУКУ Ў ВЫБАРЧАЙ КАМПАНІІ

Наша радзіма ўступіла ў адказнейшы перыяд кампаніі па выбарах у Вярхоўны Совет СССР. Для большэвіцкага друку надыходзіць гарачая пара. Выбарчая кампанія—асабліва сур'ёзны і адказны экзамен перад партыяй, перад рабочым класам, перад усім народам. Наш друк павінен паказаць, што ён з гонарам вытрымае гэты экзамен, дасць адпор усім варожым элементам, якія будуць спрабаваць сарваць выбары ў Вярхоўны Совет.

Законы выбараў і гэтым днямі пленум Цэнтральнага Камітэта партыі ўжо надаваў друку вялікае значэнне ў выбарчай кампаніі. Справа ўсяго совецкага друку—папулярызаваць Сталінскую Канстытуцыю, выбарчы закон, арганізаваць масы вакол вылучэння кандыдатаў. Неабходна ўжо сёння перасцерагчы ўсіх работнікаў друку ад рызы скажэнняў, ад розных «тэорый», знайшоўшых аддзяленне ў прэсе.

Адна з такіх «тэорый» праявілася ў спярэджанні, быццам з апублікаваннем імя выбарчай можна ўжо лічыць завяршаным разгляд выбарчага закона. Праклікуе гэту школу «тэорыю», напрыклад, «Брянскі рабочы», які памяшчае 8 кастрычніка ў адным з артыкулаў, што ўсе толькі далёкія работнікі, што школьныя ўжо ведаюць тэхніку галасавання, парадак высоўвання кандыдатаў. Між тым, жыццё паказвае, што гэта далёка не так. Гэтая ліквідатарская «тэорыя» павінна быць рашуча адкінута.

Прапаганда і даказанне, неабходнасць выхавання, растлумачванне масам Канстытуцыі і выбарчага закона—гэта будзе адной з асноўных задач ўсяго друку.

Галоўнае за ўсё выбарчай кампаніі—кожнай выбарчай акругі, кожнага выбарчага ўчастка, каб вылучыць кандыдатаў, агітаваць за іх, растлумачваць і даказваць іх годнасць. Такая лінія партыі, такая лінія Цэнтральнага Камітэта, агітацыя, прапаганда, арганізацыя выбараў.

Ніякага грамадскага выхавання ўсіх выбаршчыкаў не можа быць без уздзельнасці друку. Наша газета павінна стаць трыбунай выбараў.

Выбарчая кампанія сумяшчае з вялікай актыўнасцю газет. Яна стане сапраўднай школай ідэйнага выхавання масаў.

(Заканчэнне тэксту калонкі ў правым ніжнім краі нечытэльнае.)

камісіі, як вядома, складаюцца з прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый, таварыстваў працоўных, у першую чаргу прафесіянальных саюзаў, комуністычных арганізацый, комсамола, агульных сходаў рабочых і служачых заводаў, фабрык і сходаў служачых па прадпрыемствах, агульных сходаў сялян — па калгасах. Друк павінен абавязкова растлумачваць усёй масе сваіх чытачоў, як гэтыя былі выбраны толькі лепшыя, самыя адданыя, пранятыя актыўныя, выдатныя людзі.

Гэтай самай задачы бальшэвіцкага друку таксама іншае не павінна «пераскочыць» праз гэты этап.

Такая тэндэнцыя выявілася ў рэдакцыях, якія ў пачатку кастрычніка разаслалі частку матэрыялаў. Павінна быць рашучы адпор такім спробам.

Гэтай задачы газеты павінны задаволіць матэрыялы аб выбарчых камісіях.

Агітацыйная, агітатарская і прапагандысцкая работа па выбарчай кампаніі ёсць справа не толькі рабочых, але ўсіх грамадзян. Выбарчая кампанія — справа ўсёй партыі, і на ўсё рабочыя арганізацыі павінны ўсялякае разнастайна адгукнуцца на кампанію.

Асабліва вялікая роля выпадае рабочых і раённых газетах і цэнтрах выбарчых акруг. Але гэта не ўсё: яны не павінны замыкацца ў рэдакцыі, а разгорнуць работу сярод мас. Гэтыя газеты павінны стаць цэнтрам выбарчай работы.

Заробкі наша, таварышы рэдактары! Вы стаіце на самым першым посту барацьбы за сапраўдны агітацыйны паказ кандыдатаў, каб усе выбаршчыкі ведалі, каго яны выбіраюць.

Выбарчая кампанія сумясна з вялізнай сілай правядзе агітацыю і прапаганду ў СССР. Совецкая краіна павінна правесці выбары так, каб кожны выбаршчык прыйшоў да выбарчай урны, ведаючы, за каго ён галасуе і для чаго.

«ПРАЎДА».

АБ ВЫЗВАЛЕННІ тав. КОНІКАВА І. М. АД АБАВЯЗКАЎ КІРАЎНІКА СПРАЎ СОВЕТА НАРОДНЫХ КАМІСАРАЎ БССР

ПАСТАНОВА СОВЕТА НАРОДНЫХ КАМІСАРАЎ БССР

Совет Народных Камісараў БССР пастанаўляе:

Вызваліць т. Конікава І. М. ад абавязкаў кіраўніка спраў Совнаркома БССР.

Старшыня Совета Народных Камісараў БССР А. КАВАЛЁЎ.

АБ ПРЫЗНАЧЭННІ тав. МАНЫШАВА М. Х. КІРАЎНІКОМ СПРАЎ СОВЕТА НАРОДНЫХ КАМІСАРАЎ БССР

ПАСТАНОВА СОВЕТА НАРОДНЫХ КАМІСАРАЎ БССР

Совет Народных Камісараў БССР пастанаўляе:

Прызначыць тав. МАНЫШАВА Макара Хрысанавіча кіраўніком спраў Совнаркома БССР.

Старшыня Совета Народных Камісараў БССР А. КАВАЛЁЎ.

БССР АДСТАЕ Ў СЯЎБЕ

МАСКВА, 20 кастрычніка. (БелТА). Па даных Наркамзема СССР на 15 кастрычніка усяго пасеяна азімых па Саюзу 34.261 тыс. гектараў. Дзяржаўны план азімай сяўбы выкананы на 93 проц.

Праздзельныя тэрміны сяўбы азімых для большасці абласцей, раёнаў прайшлі. Дадзеныя паказваюць, што асобныя вобласці да гэтага часу не выканалі плана. Уся вострая ўвага ў гэтых рэспубліках, Усходняя Сібір (у сярэднім), Омская, Чэлябінская і Саратаўская вобласці.

З падуплыннах раёнаў незапушчальнае адставанне ў сяўбе па Беларускай ССР, Крымскай АССР, якая выканала план на 79 проц. Больш за ўсіх адстала Беларусь, дзе засеяна толькі 86,1 проц. азімых. Гэтыя вобласці яшчэ не ўпраўляюцца ў ўстаноўленыя тэрміны сяўбы. План азімай сяўбы па СССР выкананы на 63 проц.

Адстаў і Орджанікідзеўскі край.

Па сілах калгасных сектараў, разрэзшчы асноўных раёнаў праводзіцца рэжым азімай сяўбы, улічваючы па прыкладу зімовых бацькоў, якія паказваюць спраўную зямлю сяўбы — задача бліжэйшых дзён урадажай 1938 года.

ПРАЛЕТАРСКАЯ СТАЛІЦА ВЫЛУЧАЕ СВАІХ КАНДЫДАТАЎ

Учора, 20 кастрычніка, у Маскве ў першых трох выбарчых акругах пачаліся сходы выбаршчыкаў, прысвечаныя вылучэнню кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР.

На буйнейшых прадпрыемствах сталіцы, што знаходзяцца на тэрыторыі Сталінскай, Молатаўскай і Пралетарскай выбарчых акруг, адбыліся агульныя сходы рабочых і служачых гэтых прадпрыемстваў.

У Сталінскай акрузе выбаршчыкі, якія працуюць на электразаводзе імя Куйбышава, на заводзе вольных канструкцый ЦАГІ, на прамкамбінаце, на заводзе імя Казановіча, на заводзе імя Фрунзе і на фабрыцы імя Балакірава, — пры вылучэнні сваім кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Совета праваднага вазьдая выбаршчыкаў Сталінскай выбарчай акругі.

нагалосна звярнуліся з просьбай да таварыша Сталіна даць сваю згоду балаціравацца па Сталінскай выбарчай акрузе.

Буйнейшыя прадпрыемствы, што знаходзяцца ў Молатаўскай акрузе г. Масквы, аднагалосна вылучылі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Совета па акрузе старшыню Совета Народных Камісараў СССР тав. В. М. Молатава.

У Пралетарскай акрузе рабочыя і служачыя вялікіх заводаў і фабрык аднагалосна вылучылі кандыдатамі ў дэпутаты Вярхоўнага Совета былога сакратара ўсяго 1-га Дзяржаўнага шарыкападшыпнікавага завода імя Л. М. Кагановіча тав. П. Н. Пічугіна. Зараз тав. Пічугін — член Моссовета і прэда старшыні Таганскага раёна Масквы.

НАШ КАНДЫДАТ— ТАВАРЫШ СТАЛІН

Звыш 1.300 рабочых, работніц, інжынерна-тэхнічных работнікаў і служачых першай і другой змен фабрыкі імя Балакірава сабраліся на фабрычным двары. Карпусы ўпрыгожаны малюнічнымі партрэтамі таварышаў Леніна і Сталіна, членаў Палітбюро ЦК ВКП(б). Выступленне аркестра прызначана на вялікім ўдзел.

Старшыня фабкома тав. М. П. Кальбасава адкрывае сход. Першым бярэ слова беспартыйны рабочы-стаханавец Нікалай Сяргеевіч Любушкін. Ён узнімае са сваёй пазіцыі прамовы ганарліва:

— Уся нашы перамогі, — гаворыць тав. Любушкін, — запісаны ў Канстытуцыі, Сталінскай Канстытуцыі. Як вядома, гэтай Канстытуцыі мы ўступілі ў выбарчую кампанію і 12 снежня будзем выбіраць дэпутатаў у Вярхоўны Совет СССР. Мы павінны выбраць туды лепшых людзей. Нашай краіны, у якіх ніхто не павінен сумнявацца. Тав. Любушкін прапануе нашым кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР па Сталінскай акрузе вылучыць Іосіфа Вісарыёнавіча Сталіна. Я думаю, што вы ўсе падтрымліваеце...

Пад вялікай радасцю таварыша Сталіна мы разграмілі і знішчылі трацкісцкіх, зіноўеўскіх і бухарынскіх здраднікаў, шпіёнаў і дыверсантаў. Пад кіраўніцтвам вялікага таварыша Сталіна наша краіна стала самай магутнай краінай свету. Таварыш Сталін абавязаны ім перамогамі і дасягненнямі, запісанымі ў Канстытуцыі СССР. Я прапаную вылучыць кандыдатам у Вярхоўны Совет СССР таварыша Сталіна і прасіць родных і любімых нам правадыра таварыша Сталіна балаціравацца па Сталінскай выбарчай акрузе.

Прамова тав. Любушкіна выклікала бурю поўных захаплення авацый усіх удзельнікаў сходу. Доўга не сціхаюць грамавое «ура» і воклічы прывітанняў.

Слова атрымлівае беспартыйны інжынер Фёдар Аляксандравіч Благавешчанскі. Ён расказвае, якое цяжкае дзяцінства выпала яму, сыну рабочага, да рэвалюцыі, што толькі совецкая ўлада дала яму магчымасць вучыцца і стаць інжынерам.

Я з гонарам і найвялікшай радасцю,— пастаўлю сваю прамову тав. Благавешчанскі,— галасую за прапанову тав. Любушкіна вылучыць таварыша Сталіна кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР па Сталінскай выбарчай акрузе.

Інжынер Цэнтральнага навукова-даследчага інстытута, ветэран фабрыкі, старэйшы камуніст, выступае тав. Семяновіч, які заклікае сход галасаваць за вылучэнне таварыша Сталіна.

Зноў грымяць ліхаючыя авацыі. Зноў несціхана павяваюць прывітанні і крыкі «ура».

Хвалюючыя і радасна напоўнены прамовы ветэраны фабрыкі, стаханаўцы і работніцы. Мяркуюць, што іх прапанова — лепшая. Усе адзінагалосна, з вялікай радасцю, вызначаюць волю, каб сакратар партыйнага камітэта тав. Баркова, ударніца тав. Міленскай, комсамолка-стаханаўка тав. Сцяпанава і іншыя падтрымліваюць прапанову вылучыць кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР таварыша Сталіна.

Усе сходы — за Сталіна, якога выбіраюць фабрыкі імя Балакірава вылучаюць кандыдатам у Вярхоўны Совет СССР ад Сталінскай выбарчай акругі.

— Для нашай фабрыкі, — заявіў т. Осьміна, — будзе вялікі гонар, калі таварыш Сталін згодзіцца балаціравацца ад Сталінскай акругі ў дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР. Мы горача падтрымліваем кандыдатуру таварыша Сталіна.

Пад бурныя воплескі ўсіх рабочых, інжынерна-тэхнічнага персаналу, служачых, комуністычных і комсамольскіх арганізацый фабрыкі імя Балакірава адзінагалосна прымае пастанову, у якой вылучае на галасаванне па Сталінскай выбарчай акрузе кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР правадыра народаў Іосіфа Вісарыёнавіча Сталіна.

Агульны сход звярнуўся з просьбай да таварыша Сталіна даць сваю згоду балаціравацца ў дэпутаты ў Вярхоўны Совет СССР ад Сталінскай выбарчай акругі горада Масквы.

Затым калектыў фабрыкі імя Балакірава аднагалосна выбірае чатырох прадстаўнікоў на нараду прадстаўнікоў арганізацый Сталінскай выбарчай акругі.

Калектыў фабрыкі імя Балакірава даў сваім прадстаўнікам наказ вылучыць і падтрымаць кандыдатуру таварыша Сталіна ў дэпутаты ў Вярхоўны Совет СССР ад Сталінскай выбарчай акругі.

ГОРАД ЛЕНІНА ВЫСТАЎЛЯЕ СВАІХ КАНДЫДАТАЎ

20 кастрычніка на буйнейшых прадпрыемствах горада Ленінграда адбыліся першыя агульныя сходы выбаршчыкаў, прысвечаныя вылучэнню кандыдатур у Вярхоўны Совет СССР.

На 11 прадпрыемствах рабочыя і служачыя вылучылі сваім кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР усесаюзнага старасту М. І. Калініна.

У Валадарскай выбарчай акрузе рабочыя і служачыя заводаў і фабрык, што знаходзяцца на тэрыторыі акругі, вылучылі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Совета СССР таварыша А. А. Жданава.

На радзе заводаў, у тым ліку ад Іжорскага, Электрасіла і інш., выстаўлена кандыдатура знатнага стаханаўца-ордэнаносца тав. Сметаніна.

У ЦЭНТРАЛЬНАЙ ВЫБАРЧАЙ КАМІСІІ ПА ВЫБАРАХ У ВЯРХОЎНЫ СОВЕТ СССР

19 кастрычніка г. г. адбылося пасяджэнне Цэнтральнай Выбарчай Камісіі па выбарах у Вярхоўны Совет СССР.

Камісія разгледзела і ўстанавіла ўзоры пячатак: для Цэнтральнай Выбарчай Камісіі; для рэспубліканскіх, абласных і акруговых выбарчых камісій па выбарах у Совет Нацыянальнасцей; для акруговых выбарчых камісій па выбарах у Совет Саюза і ўчастковых выбарчых камісій. Пячаткі для ўчастковых выбарчых камісій будуць разасланы на месцы ў бліжэйшы час; пячаткі для ўсіх астатніх выбарчых камісій згатаўляюцца на месцах.

Абмеркаваўшы пытанне аб парадку нумарацыі выбарчых участкаў, Цэнтральная Выбарчая Камісія ўстанавіла, што нумарацыя выбарчых участкаў робіцца асобна, у межах кожнай выбарчай акругі, акруговымі выбарчымі камісіямі па выбарах у Совет Саюза і па выбарах у Совет Нацыянальнасцей.

Камісія разгледзела пытанне аб забеспячэнні паперай і выбарчымі дакументамі абласцей, краёў і рэспублік. Праверкай устаноўлена, што Наркамлес (т. Іваноў) не выканаў даручэння ўрада аб своечасовай адпраўцы і дастаўцы на месцы паперы. Цэнтральная Выбарчая Камісія намеціла мерапрыемствы для забеспячэння акруговых і ўчастковых выбарчых камісій усімі неабходнымі выбарчымі дакументамі і паперай.

Вядома, якое велізарнае значэнне мае сувязь у выбарчай кампаніі. Камісія разгледзела пытанне аб забеспячэнні выбарчых акруг і ўчасткаў рознымі сродкамі сувязі — радыё, тэлефон, тэлеграф і інш. Камісія заслухала паведамленне Цэнтрасаюза аб адпраўцы сургуча, неабходнага ўчастковым выбарчым камісіям для апячатання выбарчых скрынак.

Цэнтральная Выбарчая Камісія абмеркавала пытанне аб грубых скажэннях, дапушчаных у Армянскай ССР пры згатаўленні выбарчых дакументаў. Пры друкаванні ў Арменіі выбарчых дакументаў (участковых і акруговых пратаколаў галасавання па выбарах у Вярхоўны Совет СССР, спіскаў выбаршчыкаў і падліковых лістоў) былі дапушчаны самавольныя скарачэнні тэкстаў, апячаткі, парушэнне адзінага ўзору форм выбарчых дакументаў — Цэнтральная Выбарчая Камісія прыняла меры да выпраўлення дапушчаных у Армянскай ССР памылак.

СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ СІСТЭМА БЕЗРАЗДЗЕЛЬНА ПАНУЕ У НАРОДНАЙ ГАСПАДАРЦЫ СССР

Удзельная вага соцыялістычнай гаспадаркі	1928 г.	1936 г.
У народным даходзе	44,0	99,1
У валавой прадукцыі ўсёй прамысловасці	82,4	99,8
У валавой прадукцыі сельскай гаспадаркі (уключаючы асабістую падсобную гаспадарку калгаснікаў)	3,3	97,7
У рознічным абароце гандлёвых прадпрыемстваў	76,4	100,0
У вытворчых фондах народнай гаспадаркі	77,8	98,7

Гэта табліца ярка ілюструе артыкул 4-ы Сталінскай Канстытуцыі СССР, які гаворыць: «Эканамічную аснову СССР складаюць соцыялістычная сістэма гаспадаркі і соцыялістычная ўласнасць на прылады і сродкі вытворчасці, якія ўмацаваліся ў выніку ліквідацыі капіталістычнай сістэмы гаспадаркі, адмены прыватнай уласнасці на прылады і сродкі вытворчасці і знішчэння эксплаатацыі чалавека чалавекам».

СТВОРАНА МАГУТНАЯ СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЯ ІНДУСТРЫЯ

	Прадукцыя ў цэнах 1926/27 г. (у мільярдах рублёў)						У колькі раз прадукцыя 1936 г. больш прадукцыі	
	1913	1917	1920	1928	1932	1936	1913	1917
Уся буйная прамысловасць	11,0	6,9	1,7	16,8	38,8	80,9	7,3	11,7
Вытворчасць сродкаў вытворчасці	4,7	3,7	0,9	7,8	21,6	49,1	10,4	13,2
Вытворчасць прадметаў спажывання	6,3	3,2	0,8	9,0	17,2	31,8	5,0	10,0

Яркім паказальнікам росту індустрыялізацыі і эканамічнай незалежнасці з'яўляецца рэзка ўзросшая ўдзельная вага вытворчасці сродкаў вытворчасці.

У агульнай прадукцыі буйнай прамысловасці ўдзельная вага вытворчасці сродкаў вытворчасці складала ў 1913 г. 42,9% і ў 1936 г. — 60,8%.

ПЕРАМОГА КАЛГАСНАГА ЛАДУ

	1918 г.	1929 г.	1930 г.	1934 г.	1937 г.
Лік калгасаў (у тыс.)	1,6	57,0	85,9	233,3	243,7
Лік двароў у калгасах (у млн.)	0,02	1,0	6,0	15,7	18,5
Процант калектывізацыі:					
Па ліку сялянскіх двароў	0,1	3,9	23,6	71,4	93,0
Па пасеўных плошчах	Няма вестак	4,9	33,6	87,4	99,1

КЛАСАВЫ СКЛАД НАСЕЛЬНІЦТВА СССР

	1913 г.	1917 г.
	У проц. да выніку	
Рабочыя і служачыя	16,7	34,7
У тым ліку: рабочыя і служачыя соўгасаў і МТС	—	3,2
Калгаснае сялянства і кааператыўныя саматужнікі і рамеснікі	—	55,5
Сяляне-аднаасобнікі (без кулакоў) і некааператыўныя працоўныя, саматужнікі і рамеснікі	65,1	5,6
Буржуазія (памешчыкі, буйная і дробная гарадская буржуазія, гандляры і кулакі)	15,9	—
У тым ліку кулакі	12,3	—
Іншае насельніцтва (навучаючыяся, пенсіянеры, армія і інш.)	2,3	4,2
Усяго	100,0	100,0

XII З'ЕЗД ЛЕНІНСКАГА КОМСАМОЛА БЕЛАРУСІ

ДЗЕННІК З'ЕЗДА

На ранішнім пасяджэнні 20 кастрычніка дэлегаты з'езда з выключным уздымам прынялі прапанову аб пасылцы прывітальнай тэлеграмы таварышам В. М. Молатаву і М. І. Калініну. У зале доўгі час грымелі апладысменты ў гонар любімага Сталіна і яго саратнікаў.

Першай у спрэчках на ранішнім пасяджэнні выступіла т. Апарцава (Віцебск). Яна гаворыць аб рабоце піонерскіх арганізацый і ліквідацыі вынікаў шкодніцтва ў гэтай галіне работы.

Затым выступае т. Пічурын (Полацк), які гаворыць пра граніцу і тую выключную дапамогу, якую аказваюць пагранічнікам працоўныя ў ахове совецкіх граніц. Ён рэзка ставіць пытанне перад ЦК аб умацаванні ўзаемаадносін комсамольскіх арганізацый з пагранічнікамі.

Тав. Бяроза (Ветрына) расказвае з'езду аб тым, як ворагі народа засмечвалі пагранічныя комсамольскія арганізацыі. Ён крытыкуе ЦК за дрэнную пастаноўку работы па вырошчванню кадраў.

Умацаваць абаронную работу ў комсамоле, быць сапраўднымі шэфамі паветранага і морскага флотаў — такія задачы перад ЦК ставіць у сваім выступленні дэлегат з'езда т. Перахаў (Н-ская часць).

Дэлегат-пагранічнік т. Вітчэнка ў сваім выступленні прывёў выключны прыклад таго, як калгасныя рэбята дапамагаюць пагранічнікам. 13-гадовы Валодзя Горан затрымаў на граніцы і па-майстэрску даставіў да пагранзаставы аднаго шпіёна. Але гэты факт не скарыстан ЦК у сваёй рабоце па выхаванню ўсіх рэбят гарадоў і вёсак у духу адданасці, патрыятызма да сваёй радзімы.

На ранішнім пасяджэнні выступалі з прамовамі члены бюро ЦК мінулага састава тт. Манаеў, Дэль, Сямёнаў. Дэлегаты з'езда ў сваіх выступленнях і пытаннях ускрылі парочныя метады іх работы, моцна крытыкавалі за прытупленне класавай пільнасці і патрабавалі трымаць адказ за становішча спраў у арганізацыі. Справа аб т. Манаеву, які працаваў доўгім сакратаром ЦК ЛКСМБ (а зараз працуе сакратаром Смаленскага абкома комсамола) перадана на разгляд у ЦК ВЛКСМ.

Аб становішчы работы ў пярвічных комсамольскіх арганізацыях Узденскага раёна гаварыў на з'ездзе т. Ганееў.

На гэтым-жа пасяджэнні ў спрэчках выступалі тт. Каракоў, Шульгін, Драчоў, Маскалік, Елохіна, Міхайлаў, якія зусім правільна крытыкавалі работу былога сакратара ЦК ЛКСМБ т. Манаева.

***

На вячэрнім пасяджэнні з'езда 20 кастрычніка прадаўжаліся спрэчкі. Першым выступіў дэлегат тав. Кірычэнка (Гомель). Ён крытыкаваў ЦК комсамола за марудлівасць у ліквідацыі вынікаў шкодніцтва ў галіне абароннай работы.

Затым выступіў дэлегат тав. Цярэшчанка (Лепель). Ён таксама крытыкаваў бюро ЦК і выконваючага абавязкі сакратара ЦК тав. Елагіна за слабую дапамогу комсамольскім арганізацыям у ліквідацыі вынікаў шкодніцтва на важнейшых участках комсамольскай работы.

На гэтым-жа пасяджэнні выступілі ў спрэчках тт. Лотыш (віцебская фабрыка імя КІМ), Гарбуноў (Пухавічы), Перцін (Камітэт па справах фізкультуры і спорта), Якубёнак (Горкі), Пясецкі (Бягомль), Сокалаў (Магілеў), Чэрных (падшэфны лінкор «Парыжская комуна»).

З вялікай увагай выслухалі дэлегаты выступленне сакратара ЦК ВЛКСМ т. Пікінай.

Спрэчкі закончыліся. Усяго па справаздачы ЦК выступіла 65 чалавек, з ліку запісаўшыхся 128-мі. У канцы пасяджэння з'езд паслаў прывітальную тэлеграму наркому ўнутраных спраў СССР — генеральнаму камісару дзяржаўнай бяспекі, лепшаму саратніку таварыша Сталіна, стойкаму кіраўніку слаўнай совецкай разведкі тав. Ежову. Дэлегаты з'езда стоячы доўга апладыравалі. У зале раздаваліся прывітальныя воклічы і гучнае «ура» ў гонар любімага Сталіна і яго саратнікаў.

БЫЛО ЖЫЦЦЕ ЦЯЖКАЕ, БЕСПРАСВЕТНАЕ

* * *

ЗДЗЕКІ ПОЛЬСКАЙ ПАНІ СТОЦКАЙ НАД БЕЛАРУСКІМІ СЯЛЯНАМІ

(Маёнтак Рэмезы, Мазырскага пав.)

РАПАРТ ПАДПАЛКОЎНІКА КОРПУСА ЖАНДАРАЎ ТУРСКАГА ШЭФУ КОРПУСА ЖАНДАРАЎ ОРЛОВУ

Дайшло да ведама майго, што сялянскі хлопчык маёнтка Рэмезы, Іван Лаўрэнаў Коваль, меўшы ад роду 13 год, веравызнання праваслаўнага, ад лютае кары яго памешчыцаю Стоцкаю, 29-га чысла мінуўшага верасня памёр, цела каторага мужам сказанай Стоцкай памешчыкам Бернардам Стоцкім 2-га чысла, кастрычніка, таемным чынам у начны час на Рэмезаўскіх могілках аддана зямлі.

... Пры правядзенні пра сяго хлопчыка даследвання... адкрыта лютасць памешчыцы Стоцкай з даўняга часу ў пакаранні быўшых ва двары на паслужэнні сялян. Памешчыца гэта за міжусобнае са сваякамі спатканне, пачатак паміж сабою размовы і за смех падвяргала оных пакаранню да ста і больш удараў розгамі і бізунамі; і кары гэтыя рабіліся нават такім чынам: яна, прыладзіўшы ў сваім пакоі адзін жалезны прабой у столі, а другі ў супроцьлегласці онага на падлозе, павесіўшы чалавека на верхнім прабоі за абедзве рукі раменнымі лейцамі і прывязаўшы ногі к прабою, убітаму ў падлогу, раздзеўшы дагала вісячых, загадвала караць. Апрача сяго, вельмі часта нанасіла пабоі кіем, бязменам, нават нажом па галаве, спіне, руках і нагах; не задавольваючыся гэтым, кусала зубамі за цела, душыла рукамі за горла і ціснула нагамі і каленамі грудзі і страўнік; пры гэтым падвяргала катаванню такому: накладвала на шыю жалезны ланцуг і замыкала на прабой, убіты ў сцяну, налівала за шыю кіпячую ваду, цягала за ногі зачэпленаю вяроўкаю на пакрытай баграватым шорсткім ільдом зямлі на аголенай задняй частцы цела, ад чаго здзіралася да крыві скура, загадвала есці здохнуўшыя п'яўкі, пякла распаленым жалезам цела, загадвала ў сваім пакоі танцаваць, вымаўляючы безупынна гэткія словы: «скачы ўража, як пан кажа...».

РАПАРТ МАЗЫРСКАГА ЗЕМСКАГА ІСПРАЎНІКА ВІЛЕНСКАМУ ВАЕННАМУ ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТАРУ 3-га СНЕЖНЯ 1846 ГОДА

... Сялянская дзеўка Аўдоцця Цімошчанкава, якая знаходзілася пастаянна шэсць год на паслугах пры памешчыцы Стоцкай... падвяргаема была амаль штодзенна ад аднаго да трох раз кары розгамі і бізуном ад 50 да 200, а часам і больш удараў...

У верасні месяцы гэтага года па загаду Стоцкай, не звярнуўшай ні малейшае ўвагі на пакутлівае становішча сказанай дзеўкі Аўдоцці, падвергнула яе пакаранню больш двухсот удараў розгамі; ад гэтага пакарання яна не магла прыўстаць; бачачы сіе, памешчыца Стоцкая сама пры садзейнасці мужа выцягнула яе са свайго пакоя ў асобны, што быў пры сенях, пакой, і паклала ў ім на падлогу, дзе сказаная Аўдоцця, праляжаўшы бязмоўнаю адзін тыдзень, кончыла жыццё; тады ў той-жа самы дзень ноччу, па загаду Стоцкай і пры яе падмозе фурман яе Кастан Амвросіеў выцягнуў цела Аўдоцці ў лядоўню і замкнуў оную. Тама праляжала яна тры дні, а потым уначы адправілася Стоцкая з мужам сваім і фурманам Кастанам у лядоўню; у ёй Стоцкі трымаў свечку ў руках, а жонка яго разам з Кастанам, рассеклі тапаром на тры часткі цела вышэйпамянёнай Аўдоцці, паклалі ў мяшок і закапалі ў сумысля для сяго выкапаную яму; там онае праляжала чатыры дні, і таго-ж дня позна вечарам фурманам Кастанам сумесна з Стоцкаю вынесена з лядоўні, укладзена ў вялікі, што быў на двары, чыгунны кацёл, у якім кіпяцілася вада, і ў оным гадзіны тры варылася для таго, каб потым аддаць на з'ядзенне сабакам і свінням; даведаўшыся пра гэта, пан Стоцкі не ўхваліў гэтага праекту жонкі сваёй і сказаў: «свінні і сабакі могуць разнесці па падвор'ю дома косці, і потым адкрыецца прычына смерці Аўдоцці Цімошчанкавай, лепш спаліць онае на агні»... На трэці дзень гадзіне а 10-й перад поўднем фурман Кастан па загаду Стоцкіх запрог у каламажку аднаго каня, паклаў у яе цела Аўдоцці, павезлі онае сумесна з Стоцкім у лес, ад'ехаўшы не больш поўвярсты ад Зялёнага Дварка, прыастанавіліся, і калі развялі там немалы касцёр сухіх дроў, тады Стоцкі выняў з кішэні сярнічкі, здабыў імі агню, падпаліў падрыхтаваны касцёр дроў, на якім, калі ён добра разгарэўся, паклаўшы цела Аўдоцці і адзежу, спалілі...

(Ленінградскае аддзяленне Цэнтраархіва. Дэпартамент паліцыі выканаўчай № 982, 1846 г.).

КУПЛЯ СЯЛЯНКІ ПАПОМ

...1824 г., месяца чэрвеня, у шосты дзень я, ніжэйпадпісаўшыйся Магілёўскай губерні памешчык тытулярны саветнік Фёдар Васільеў, сын Каралька, даў гэтую купчую крэпасць папу Івану Пятрову, сыну Цытовіча, у тым, што прадаў яму прыгонную сваю сялянскую ўдаву Марылю Гаўрылаўну, пісаную па апошняй 1816 г. рэвізіі пры вёсцы Купіотах, дастаўшуюся па спадчыне бацькоў за суму дзяржаўнымі асігнацыямі 125 руб. *), якавою сялянкай і мае права ён, Цытовіч, валодаць вечна і беспаваротна і каму пажадае прадаць, залажыць і ва ўсякія крэпасці ўмацаваць... (З купчай крэпасці, 1824 г., 6-VI).

(Магілёўскі Гістар. архіў, ф. 87, л. 127).

*) Каля 33 сярэбраных рублёў.

ГАНДАЛЬ ПРЫГОННЫМІ СЯЛЯНАМІ

... Магілёўскай губерні, Чэрыкаўскага павета дваранін Антон Ігнацьеў, сын і жонка яго Нарцыса Вікенцева і дачка Ламінскія, выдалі гэтую купчую крэпасць... генерал-маёру Фёдару Іванавічу Кратцу ў тым, што мы, Ламінскія, прадалі яму... уласных нашых дваравых... хлопчыка Савелія Цярэнцева сына і дзеўку Фёклу Еўдакімаву за суму дзяржаўнымі асігнацыямі 200 руб. *). (З купчай крэпасці, 1824 г., 26-VIII).

(Магілёўскі гістарычны архіў, ф. 87 Павят. земск. суд, 1824 г., л. 201).

*) 52 сярэбраныя рублі.

> Капіталізм асуджае сялян на найвялікшую прыдаўленасць і на пагібель. Выратавання іншага няма, апрача далучэння да класавай барацьбы наёмных рабочых.
>
> (ЛЕНІН, т. XVI, стар. 479).

ЦЯЖКА СВОЙ ХЛЕБ ЗДАБЫВАЎ ЧАЛАВЕК

(Урывак з паэмы Н. А. Некрасава «Железная дорога»)

Проста дарожанька: насыпы вузкія,
Слупкі, рэйкі, масты,
А на баках усё костачкі рускія..
Колькі іх! Ваня, ці ведаеш ты?

Сорам трусіць і стаць нібы скованым,
Ты не маленькі ўжо!.. Волосам рус,
Трасцаю, бачыш, стаіць замардованы
Рослы і хворы зусім беларус:

Губы бяскроўныя, вочы упаўшыя,
Болькі на тонкіх руках,
Вечна ў вадзе па калена стаўшыя
Ногі апухлі, каўтун у валасах;

Грудзі-ж як яма: лапатаю-вагаю
Горы зямлі раскапаны за век...
Глянь на яго ты, Ванюша, з увагаю,
Цяжка свой хлеб здабываў чалавек.

ХТО ЎЛАДАЎ ЗЯМЛЁЮ

На тэрыторыі былых трох губерняў Менскай, Магілёўскай і Віцебскай, як відаць з «Статыстыкі землеробства за 1905 год», 1.576 буйных памешчыкаў, размеры уладанняў якіх былі ад тысячы дзесяцін і больш, мелі ў сваіх руках 6.372.611 дзесяцін, або 72,6 процантаў агульнай плошчы памешчыцкіх уладанняў.

У гэты-ж час 660.773 сялянскія гаспадаркі мелі ў сваім карыстанні толькі 5.158.491 дзесяціну.

«Матэрыялы для геаграфіі і статыстыкі Расіі па Менскай губерні за 1864 год» паказваюць, што на кожныя 100 дзесяцін агульнай прасторы губерні прыходзілася: казне — 13 дзесяцін, памешчыкам — 85, іншым — 2 дзесяціны.

Гэта значыць, памешчыкам належала 5/6 прасторы губерні, казне — каля 1/8, а на долю дваран без маёнткаў, свабодных сельскіх абывацеляў, гарадоў, мястэчак, купцоў і мяшчан выпадала толькі 1/50 частка.

Жабрацкае поўгалоднае жыццё працоўных у царскай Расіі выклікала вялікую смяротнасць. Так, паводле тых-жа матэрыялаў, сярэдняя працягласць чалавечага жыцця па Менскай губерні была — $27\frac{1}{4}$ года.

Са 100 нарадзіўшыхся — 37,7 паміралі, не дасягнуўшы пяці год, а 9,9 паміралі ў перыяд ад 5 да 15 год.

ПАМЕШЧЫК: — Што ты, мужычок, на адной назе стаіш?
СЯЛЯНІН: — Ды другую, бачыш, паставіць няма куды: усюды вашай міласці зямліца. Баюся, каб не патраву зрабіў.

* * *

СКАРГА СЯЛЯН ЦАРУ НА ПАМЕШЧЫКА ПАСКЕВІЧА

Аўгусцейшы манарх, усеміласцівейшы гасудар, айцец вызваліцель!

Твае міласэрдны манарх, шчодрасці і неперайманьныя міласці на ўсіх вернападданых абшырнага твайго царства, далі і нам, няшчасным сялянам Магілёўскай губерні, Гомельскага павета, сяла Пакалюбічы, былога памешчыка князя Паскевіча, смеласць упасці да падножжа Вашай імператарскай вялікасці і ўсепадданейша прасіць благаволіце зірнуць усеміласцівым вокам на нашае няшчаснае становішча і тыранства...

Незалежна, што на 55 душ надзелу зямлі не маем, але павіннасці плацілі ад пачатку маніфеста па 28 рублёў, 25 рублёў, 21 рубель, і два годы па 17 рублёў 50 капеек серабром з душы ў год. Сенакоснае месца адведзена самае невыгоднае, так што на душу, і то апрача 55 душ, па 15 пудоў, з-за чаго вымушаны прадаваць жывёлу, бо няма чым яе карміць, а гэтак сама выплаціць павіннасць.

Памешчык строга забараняе і спаганяе штраф па 1 рублю серабром, калі скаціна наша ўзыйдзе на яго поле, а яно радам з нашым. Незалежна ад таго памешчык Паскевіч не дазваляе ні пад якім выглядам як на топку, так і на папраўку хат, лесу сячы, адчаго амаль у кожнага селяніна развалілася хата ці прыналежнасць... Памешчык Паскевіч многіх саджаў пад арышт і цяжка караў. Сёлета прахозділі казакі, і астатнія лугі патравілі конямі сваімі, так што кожны селянін саўсім амаль астаўся без сена. У цяперашні час церпім ад старшыны розныя спясненні і пакаранні па дазваленню князя Паскевіча, і нярэдка караюць старых розгамі па семдзесят удараў...

(Магілёўскі гістарычны архіў, 1866 год, фонд 191, справа 531, ліст 4).

ЗАЎВАГА: Памешчык Паскевіч у канцы XIX стагоддзя меў у Гомельскім павеце не адзін дзесятак фальваркаў з зямельнай плошчай у 85.000 дзесяцін. Ён-жа ўладаў радам прадпрыемстваў, з якіх найбольш значным была папяровая фабрыка ў с. Добрушы (звыш 1.000 рабочых).

У 1870 г. група сялян Пакалюбіцкай вол. прыцягвалася да крымінальнай адказнасці за падачу гэтай скаргі цару. Калектыўная падача скарг цару разглядалася, як крымінальнае злачынства.

Магілёўскай палаце крымінальнага і грамадзянскага суда не ўдалося ўстанавіць, што іменна гэтыя сяляне былі ініцыятарамі падачы скаргі. Толькі таму яны не былі асуджаны да зняволення ў турму ці на ссылку.

БАРАЦЬБА СЯЛЯН З ПАМЕШЧЫКАМ СКІРМУНТАМ

МЕНСК. Цягнуўшаяся многа год паміж сялянамі вёскі Ольшанкі і памешчыкам Скірмунтам [1]) цяжба закончылася прысудам Скірмунту з сялян 1302 руб. За гэты доўг была апісана ў сялян жывёла. На працягу 8 год некалькі разоў назначаліся таргі на продаж сялянскай жывёлы, але таргі гэтыя зрываліся ўласнікамі, не дастаўляўшымі жывёлы к таргам...

Паліцыя назначыла сялянам тэрмін для дастаўкі жывёлы к продажу ў маёнтак п. Скірмунта Парэчча. Жывёла, зразумела, не была дастаўлена. Тады пінскі павятовы ісправнік Ансена сабраў паліцэйскі атрад для прымусовага адабрання апісанай сялянскай жывёлы. Аднак сяляне схавалі жывёлу ў лесе, на маладаступных балотах. Паліцыя накіравалася туды.

Сяляне пакінулі палявыя работы і кінуліся да лесу, узброеныя каламі і граблямі. Уезд у вёску сяляне закрылі. Частка сялян акружыла ўезд, другая частка выступіла ў абарону месца, дзе была схавана жывёла.

У вёску Ольшанку быў накіраван увесь склад павятовай паліцыі, уся каманда пешых і конных стражнікаў. Каманда была падзелена на атрады, якія пачалі разганяць сялян. Пры гэтым адбыўся рад сутычак, якія насілі характар боек, бо зброя не была ўжыта.

Многія стражнікі атрымалі ўдары каламі і кіямі па руках і нагах, з некалькіх былі сарваны пагоны. Сялян разганялі бізунамі, прычым многія атрымалі моцныя ўдары.

Акружыўшы схованую жывёлу, у ліку 158 галоў, ісправнік накіраваў яе ў маёнтак Парэчча, але па дарозе быў новы рад сутычак з натоўпамі сялян...

У даны час ідзе судовае расследванне па поваду аказанага паліцыі супраціўлення. Высвятляюцца кіраўнікі і падбухторшчыкі беспарадкаў. Чацвера сялян арыштавана.

(«Правда», 1912 г., выпуск IV, Партвыдавецтва, 1934 г. № 81, стар. 27).

[1]) Памешчык Скірмунт, аб якім тут гаворыцца, той самы Скірмунт Раман, які ў 1917 г. быў старшынёй нацдэмаўскага «Нацыянальнага камітэта» і разам з лёсікамі, жылуновічамі і інш. змагаўся супроць пралетарскай рэвалюцыі, супроць беларускага народа, за буржуазна-панскую Беларусь. У годы грамадзянскай вайны Скірмунт быў галоўным заправілам «Беларускай рады», якая вітала кайзера Вільгельма, як «вызваліцеля» Беларусі, у 1919—1920 г. г. была прыслужніцай белапольскіх акупантаў, актыўна дапамагала ім аднаўляць панаванне ў Беларусі польскага панства, фарміравала банды для барацьбы з Совецкай Расіяй, рабочымі і сялянамі Беларусі.

РАЗГРОМ СЯЛЯНАМІ КУЛАЦКІХ ХУТАРОЎ

(У вёсцы Грушаўка, Рэчыцкага павета)

«Пачалася справа ў акруговым судзе 53 сялян, жыхароў вёскі Грушаўкі, абвінавачваемых за ўтзарэнне... пагрому ў уроч. Свірэнь над хутаранамі-навасёламі...

У 1911 г., пасля таго, як грушаўцы адмовіліся на сходзе ад прапановы аб стварэнні хутароў, паміж навасёламі-хутаранамі і жыхарамі Грушаўкі пачаліся варожыя адносіны, якія перайшлі ў 1913 г. у адкрытыя сутычкі. Грушаўцы выганялі жывёлу на палі хутаран, прычынялі страты. Яны гаварылі: «Нашы дзеды тут пасвілі сваю жывёлу, і мы пасвіць будзем».

15 красавіка 1913 г. сяляне вёскі Грушаўкі, сабраўшыся натоўпам у 200 з лішнім чалавек, узброеныя стрэльбамі і каламі, накіраваліся ў уроч. Свірэнь і ўзяліся граміць хутаран. Грушаўцы разбівалі вокны і дзверы, урываліся ў хаты і ламалі мэблю, а саміх хутаран, якія пападалі пад рукі, бязлітасна білі, выцягвалі з хат... Разгром хутароў цягнуўся ўвесь дзень, пакуль у ўроч. Свірэнь не прышоў атрад паліцыі...

(Ленінград, аддзел Цэнтраархіва МВД д. № 60, 1913 г. па газетных выразках з газеты «Утро России»).

МІНУЛАЕ

(З запісак падарожнікаў)

Нямногія падарожнікі заглядалі ў былую глухую, з непраходнымі лясамі і балотамі заходнюю ўскраіну царскай Расіі — Беларусь. Пакінутыя пасля іх наведвання запіскі малююць жудаснае, бяспраўнае, жабрацкае жыццё беларуса, які стагоддзямі быў пад падвойным уціскам — царската і памешчыцкага самаўладства і нацыянальнага. Ніжэй мы прыводзім вытрымкі з запісак пісьменнікаў і падарожнікаў.

ВЫГЛЯД ПАЛЕССЯ

«... Выгляд велізарнага, увесь небасхіл абдымаючага бору, выгляд «Палесся» нагадвае выгляд мора. І ўражанні ім узбуджаюцца тыя-ж; тая-ж першабытная некранутая сіла рассцілаецца шырока і дзяржаўна перад тварам гледача. З нетраў векавых лясоў з неўмірушчага ўлоння вод узнімаецца той-жа голас: «Мне няма да цябе справы, — гаворыць прырода чалавеку, — я царую, а ты клапаціся аб тым, як-бы не памерці». (І. С. Тургенеў «Паездка ў Палессе», 1898 г.).

ПАД ПАНСКАЙ НЯВОЛЯЙ

«... Гэты глухі і пустэльны край ажыўляецца толькі зімою, бо летам прасёлачныя шляхі зносін у ім так нявыгадны, што ў іншым месцы нельга праехаць паміж суседнімі астравамі і 20 вёрст аднолькавым спосабам. Часта трапляецца вёрстаў 5 зрабіць на валах, столькі-ж на лодцы, а астатнюю адлегласць прайсці пеша. На лясных дарожках Палесся таму ледзь прыкметны сляды рэдкай язды бедных тубыльцаў...

... Язда па такіх дарожках магчыма не інакш як на валах, якія тут гэтак-жа незаменныя, як вярблюд у пясчаных і бязводных стэпах.

Нярэдка сустракаюцца падарожніку па шляху рэкі, цераз якія не існуе ні мастоў, ні пераправ. Каб перабрацца праз такую раку, ужываюць самы просты спосаб: становяцца на ногі ў воз, у якім часта няма зніводнага жалезнага цвіка, прыладжваюць вышэй памост, які трапіцца, і пускаюць валоў уплаў. Звыклая жывёла добра вывозіць падарожніка на бераг...

... Нават па самому віду свайму беларусы многім адрозніваюцца ад вялікарусаў і маларусаў. Беларусы ў большасці сваёй сярэдняга росту, часта і таго менш, прысадзістыя, адулаватыя з твару, які заўсёды круглы, — часта без барады, наогул-жа рэдкабародыя і маюць звычайна вочы шэрыя і валасы русыя. У сорак, — многа 50 год, — беларус выглядае зусім старым, асабліва жанчыны, якія старэюць вельмі рана, хоць у маладосці многія з іх адрозніваюцца і свежасцю і прыгожасцю. Між дарослымі мужчынамі, апрача хіба гаражан, рэдка, амаль немагчыма, сустрэць тую асаністасць, рускую моц і прыгожасць, пра якую гавораць: кроў з малаком...

... Такую маларосласць і вынікаючую ад таго маладужасць, а таксама і раннюю старасць, галоўным чынам, трэба прыпісаць беднасці і неахайнасці абставін, сярод якіх жыве беларус, а таксама дрэнным харчам, піццю балотнай стаячай вады і гніласным балотным выпарэнням, якія робяць паветра вільготным і шкодным.

Ад гэтых-жа прычын залежыць і вельмі распаўсюджаная на Беларусі і невядомая ў Вялікай і Малой Русі хвароба — каўтун...

... Хвароба гэта сапраўдны біч беларусаў, яна зморвае іх цялесныя і разумовыя сілы; ад гэтай хваробы беларусы калечацца з пакалення ў пакаленне...

... Нават у адзежы і ў той, хоць не пакроем, дык колерам, адрозніўся беларус. Любімы колер яго — белы: белы кажух, белая сарочка і штаны, белы палатняны пояс, белая спадніца ў жанчыны, белая хустка, белыя анучы да яго заўсёднага абутку — лапцяў. Усё гэта — звычайныя і любімыя прыналежнасці летняга і зімняга, святочнага і будняга адзення беларусаў...

... Ёсць на Русі нямала месц халодных і галодных, але мала знойдзецца абшырных краёў такіх сумных і бедных, як Беларусь. «Кепска жыве Віцебскі беларус», «у горазе Оршы пачынаюцца горы, а ў Мінску ўсё па-свінску». [illegible]

[illegible] ...калёсы без шын, з [illegible] ўзімку палазы [illegible] каса, серп [illegible] і ўсё гаспадарчае [illegible] селяніна.

[illegible] беларус: малако, [illegible] бульба, капуста [illegible] — шчаўе. [illegible] хлебе, дранкі, змалотай [illegible] хатніх ручных [illegible] параў- [illegible]

[illegible] беларус, не такі [illegible] ад прыроды [illegible] мог-бы ён і далёка спраў- [illegible] зламала яго [illegible] няволя...». (Р. С. Папоў — «Белоруссия и белоруссы», 1879 г.).

ДАПАТОПНАЙ САХОЙ

[illegible] ў беларусаў [illegible] астатняга быту [illegible] і выпадкаў [illegible] апрацоўвае дапатопнай сахой [illegible] паленняў у [illegible] прычыны гэтага [illegible] зямля маг- [illegible] ў больш. Па [illegible] беларусу да- [illegible] але рэзультаты [illegible] яго надзей. [illegible] быў абдзелен [illegible] прычынай беднасці і прыгнечанасці беларусаў іх цяжкае мінулае...»

(Энцыклапедычны слоўнік Брокгауза і Ефрона, 1891 г.).

„ПЯТАЯ СТЫХІЯ“

«...Гэта свет дрыгвы і балот, якія асабліва ў паўднёва-ўсходняй, больш нізіннай, палове краю, разліваюцца нярэдка на велізарную прастору. Наогул увесь басейн Прыпяці ёсць глыбокая катлавіна, напоўненая лабірынтам вод...

...Напалеон з горкай, але тым не менш правільнай іроніяй меў поўнае права прызнаць тут гразь «пятай стыхіяй». (З кнігі «Материалы для географии и статистики России», 1864 г.).

АДАРВАНЫЯ АД СВЕТУ

«...Спазаранку мы пад'язджалі да Прыпяці супроць Мазыра... Мазыр, маленькі, мізэрны гарадок, ляжыць у дагчыне. На беразе куча яўрэяў, па пояс у вадзе, выцягвала з гразі ўвязнуўшыя вазы.

Пакінуўшы сумны Мазыр, я спяшаюся ў глыб Палесся. На цэлыя сотні вёрст цягнуліся перада мною бясконцыя сасновыя лясы (ёлкі я пакуль нідзе не бачыў — да самага Князя-возера). Аднастайнасць карціны парушаецца зрэдку смалакурнямі ды дзе-небудзь на прагаліне пераляціць з аднаго дрэва на другое стракаты дзяцел. І зноў той дуб, бясконцы сасновы бор... Але вось у далечыні паказаліся дзве, тры хібаркі. Што гэта за хаты? — «Буднікі, паночку, тут жывуць, што буду робяць».

Па глухіх месцах Палесся жывуць амаль у дзікім становішчы сем'і буднікаў і руднікаў. Першыя здабываюць паташ, другія жалезную руду. Гэта былі большай часткай беглыя ад памешчыкаў з Валыні або невядома адкуль зайшоўшыя сюды людзі. Адарваныя ад астатняга свету непраходнымі балотамі, пасяліўшыся сярод сумных лясоў, яны зарабляюць тут сабе жалкае харчаванне... Руднікі здабываюць балотную руду і апрацоўваюць яе на месцы кавалкамі ў чалавечую галаву, затым руда адвозіцца ў мясцовыя кузні, дзе выбіваецца з яе і выцягваецца жалеза.

Глухія месцы Мазырскага Палесся калісь служылі месцамі ссылкі; сюды за правіннасць ссылаліся сяляне з вялікіх маёнткаў Валыні і Падола. Такім чынам, утварыліся паселішчы Скародна, Буйновічы і іншыя...

...Па ўсяму Палессю на высокіх дрэвах вы сустрэнеце вуллі; нярэдка вулей ці два разам прымацаваны паміж двума дрэвамі, што стаяць побач. Гэта — борці, старадаўнейшы спосаб пчалярства, любімы занятак даўніх славян — жыхароў лясоў.

...Вёскі Палесся — гэта рад раскінутых, мізэрных, на жывую руку сабраных хат. Хаты ў адно ці два акны, але вокны не выходзяць проста на вуліцу, а перад імі з груд раскалотых бярвенняў стаіць плот. Крытага двара няма...

Удоўж вуліц нярэдка стаяць дзікія грушы і велізарныя сосны, з абавязковым упрыгожаннем — гняздом бусла; вялікія чорныя, з жоўтымі падпалінамі сабакі, мноства свіней, зморамыя валы, абарваныя часта каўтунаватыя дзеці — вось малюнак вёскі Палесся.

Палешукі жывуць надзвычай брудна: не мыюцца і не чэшуцца; не гледзячы на багацце дроў — лазняў тут не існуе.

Мясцамі ў лесе ўдоўж дарогі сустракаюцца цэлыя сотні невялікіх насыпаў, па тутэйшаму — капцоў, ужо зарослых векавымі соснамі. Гэта магілы жыхароў Палесся, якія ляглі ў многіх бітвах з рознымі сапернікамі, пачынаючы з дружыннікаў кіеўскіх князёў і канчаючы палякамі, шведамі, французамі.

Каб падкам азнаёміцца з прыродаю і жыхарамі Палесся, я рашыў ехаць у адну з самых жудасных яе трушчоб — у Дзякавіцкую воласць, дзе ляжыць Князь-возера. Якія прычыны маглі загнаць людзей у такую глухую, негасцінную мясцовасць — вось першае пытанне, якое прышло мне тут у галаву.

...Земляробства тут звязана з надзвычайнымі цяжкасцямі. Палёў суцэльных нідзе няма, а ўсюды ралля раскінута па астравах, сярод балот. Селянін вясной, узяўшы на плечы саху ці барану, ідзе на востраў па пакладзеных ад аднаго вострава да другога бярвеннях, валы-ж ідуць па бруха ў вадзе, а часта і плывуць.

Малацяць таксама пераходзяць з вострава на востраў... Зімой-жа, калі падмерзнуць балоты, селянін пераносіць адсюль і насенне. Млыноў тут нідзе няма, і хлеб мелюць ручным спосабам. Восенню, вясною і летам зносін з астатнім светам няма, бо ўсё заліта і няма ні праходу, ні праезду. (З дарожных запісак В. Маракуева «Полесье и полешуки», Масква 1886 г.).

СТАЛА ЖЫЦЦЁ ЗАМОЖНАЕ, ШЧАСЛІВАЕ

Наша совецкае сялянства з'яўляецца зусім новым сялянствам. У нас няма больш памешчыкаў і кулакоў, купцоў і ліхвяроў, якія маглі-б эксплаатаваць сялян. Стала быць, наша сялянства ёсць вызваленае ад эксплаатацыі сялянства. Далей, наша совецкае сялянства ў сваёй пераважнай большасці ёсць калгаснае сялянства, г. зн., яно базіруе сваю работу і сваё дастаянне не на аднаасобнай працы і адсталай тэхніцы, а на калектыўнай працы і сучаснай тэхніцы. Нарэшце, у аснове гаспадаркі нашага сялянства ляжыць не прыватная ўласнасць, а калектыўная ўласнасць, вырасшая на базе калектыўнай працы.

(І. СТАЛІН, з даклада аб праекце Канстытуцыі СССР).

ПРАЦАДЗЕНЬ КАЛГАСНІКАЎ

ПОЎНАКРОЎНАЕ ЖЫЦЦЁ

Наш калгас імя Дзяржынскага, Падсякоўскага сельсовета (Лагойскі раён), месяц назад вырваўся ў [illegible] калгасаў Совецкай Беларусі ў сельскагаспадарчым [illegible] спаборніцтве на дастойную сустрэчу XX гадавіны Вялікай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Калі месяц назад, мы ўзялі на сябе абавязацельства да Кастрычніцкіх свят закончыць усе сельскагаспадарчыя работы. Нашы словы не разышліся з справамі. Свае абавязацельствы калгаснікі нашай арцелі выканалі з поспехам. Да 5 кастрычніка закончана ўборка і здача бульбы ў лік абавязковых паставак дзяржаве і натуральная аплата за работу МТС. Датэрмінова выканалі пастаўкі малака і мяса, ўнесены ўсе грашовыя плацяжы.

Усе члены арцелі ў гэтым годзе працавалі з вялікім уздымам, чэсна і адданна. Нас натхнялі на работу вялікая дапамога і клопаты большэвіцкай партыі, совецкага ўрада і любімага, роднага бацькі таварыша Сталіна. Мы бязмежна рады, што наш правадыр таварыш Сталін не забывае аб беларускім сялянстве, [illegible] беларускую совецкую зямлю ад ворагаў народа — трацкісцкіх, бухарынскіх і нацыянал-фашысцкіх гадаў. Ніхто не ўдасца фашысцкім сабакам парушыць нашага калгаснага мірнае і заможнае жыццё.

Мы добра жывём, як раней не жылі. У нашай вёсцы Айтусевічы ўся зямля да рэволюцыі належала 38 кулацкім гаспадаркам. Сяляне-ж зямлі не мелі, служылі ў кулакоў, мучыліся і галадалі. Аб якім-небудзь заможным жыцці [illegible]. Зараз у калгасе мы жывём шчасліва, як сапраўдныя гаспадары.

Што мы маем зараз? Вёска амаль уся [illegible]. За апошнія два гады мы пабудавалі 32 новых дамы для калгаснікаў. Наша новая вёска забудавана светлымі хатамі. У хатах, дзе раней курыла лучына, зараз ярка гараць лямпы Ільіча. Сваю электрастанцыю дае святло ўсяму калгасу. У хатах калгаснікаў гаворыць радыё.

Былыя батракі, бядняцкія і серадніцкія жывуць у калгасе заможна і культурна. Была батрачка Стасюлевіч Сцепаніда, якая раней служыла ў кулакоў і нічога не мела, [illegible] 150 пудоў хлеба і 800 руб. грашыма.

Шчасліва і радасна сустракаюць калгаснікі вялікае свята — 20-годдзе Кастрычніка. Калгаснікі Шапіцкі Іван, Маршалка Ксенія, [illegible] 25 калгаснікаў купілі на свята новыя вопраткі. [illegible]

Разам з падрыхтоўкай да Кастрычніцкіх дзён калгаснікі рыхтуюцца да выбараў у Вярхоўны Совет. [illegible] Сталінскую Канстытуцыю і Палажэнне аб выбарах [illegible]

Так жывуць поўнакроўным жыццём калгаснікі нашай сельскагаспадарчай арцелі. За гэта шчаслівае жыццё мы дзякуем нашай партыі і ўраду, роднаму бацьку таварышу Сталіну.

АФАНАСІЙ ФУРС,
старшыня калгаса імя Дзяржынскага, Лагойскага раёна.

МАЁ ЖЫЦЦЁ І ПРАЦА

У 1929 годзе я з усёй сям'ёй уступіла ў калгас. Першыя годы працавала на розных работах. Лічылася лепшай ударніцай. [illegible]

[illegible] У 1932 годзе я стала працаваць на ферме [illegible]

За стаханаўскую работу на ферме ў 1936 г. я была выдзелена на Усебеларускі злёт [illegible]

Жыву зараз вельмі заможна. [illegible]

ЮЛІЯ ГРУЗІНА.
Калгас «Чырвоны Кастрычнік», Хатюкоўскага сельсовета, Халопеніцкага раёна.

І НАРОД ЛІКУЕ, РАДАСНА СПЯВАЕ

Зацвілі прасесці,
Пры дарозе ў полі,
[illegible]
Радасна ў лясу.
У калгасным садзе
Срэбныя тапалі
Восень сустракаюць
Золата-красу.
На калгасных нівах
Зазвінелі руні.
[illegible]
[illegible]
Хлеба поўны клеці,
Сала поўны кублі,
[illegible]
Нам і пагуляць.
Мы жывём і цешымся,
[illegible]
Нам не ведаць болей
Скрухі і тугі.
Шлях прыклала партыя,
Ленінам намечаны,
А вядзе па ім нас
Сталін дарагі.
На зямлі вялікай
Ад краю да краю,
[illegible]
У жыццё-красу,
І народ лікуе,
Радасна спявае —
Людзі ў песнях імя
Сталіна нясуць.

ІВАН ЛУКАШОНАК,
калгаснік калгаса «Чырвоныя дольцы», Ушацкага раёна.

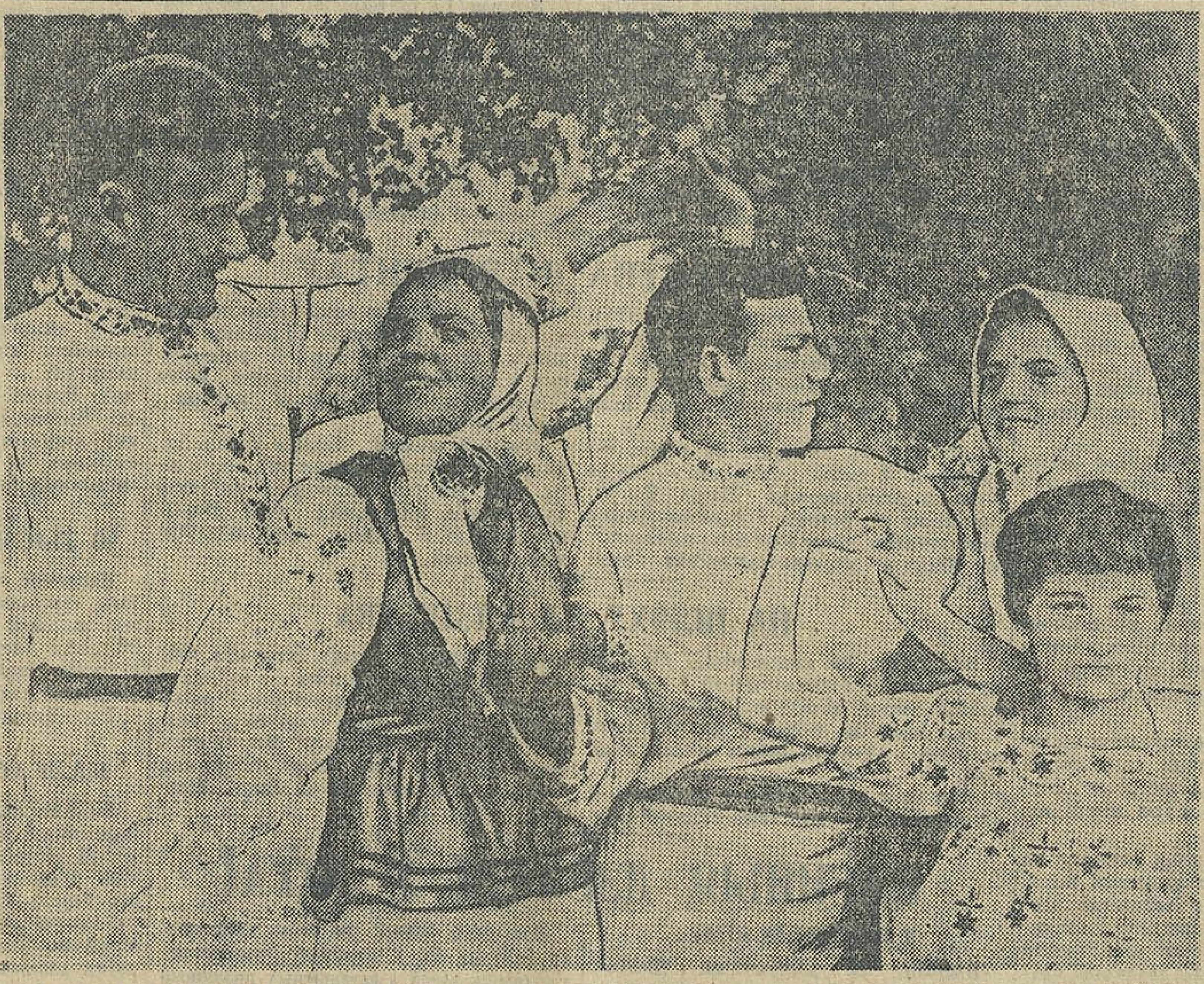

У ДЗЕНЬ АДПАЧЫНКУ. Хойніцкая МТС. (БСФ).

І ЖЫЦЬ ВЕСЕЛА, І РАБОТА СПОРЫЦЦА

Вялікае пролетарскае свята — 20-годдзе Кастрычніцкай рэволюцыі — мы сустракаем з багатым калгасным працаднём. Кожны працадзень нашага калгасніка — гэта 3,5 кілограма збожжавых культур, 3 р. 50 к. грашыма, 6 кілограмаў гароднiны, 13 кілограмаў бульбы, 2,5 кілограма саломы, 1,5 кілограма сена для жывёлы, 700 грамаў яблык, груш і т. д.

Калгаснікі з радасцю заяўляюць, што зараз і жыць весела, і работа спорыцца.

СТРУГАЧ,
старшыня калгаса імя 1-га мая, Слуцкага раёна.

СУСТРЭЧА З БАЦЬКАМ

Я пакінуў свой горад шумлівы
І прыехаў у родны калгас.
Прада мною — шырокія нівы,
Зноў сустрэчы чаканае час.

Пагасла ўжо сонца за борам,
У праменнях іскрыўся вакзал,
Бацька родны сустрэў мяне скора,
Пра жыццё ад душы расказаў:

— Глянь — аўсы разляглiся шырока,
Бач — пшаніца, як мора, шуміць.
Цешыць збожжа калгасніка вока,
Сведчыць нам пра заможныя дні.

На бязмежнае поле як глянеш,
Радасць поўніць душу цераз край...
Працавалі мы шчыра, ударна
І багаты збяром ураджай.

Знаеш, сынку, як жыць цяпер сталі:
Скварка ёсць і пшанічны пірог...
Гэта родны, любімы наш Сталін
Стаць людзьмі нам усім дапамог.

Клім стаханаўцам стаў на заводзе,
І ўрачом твая стала сястра...
І цяпер маё шчасце ўзыходзіць,
Як агністая кветка-зара.

Сёння горда цябе сустракаю,
«Ты — жаданы мой госць, Апанас...
Мая радасць без меры, без краю
За сыноў, за дачку, за калгас».

ВАСІЛЬ КУЛЕШ,
в. Бучаціна, Чырвонаслабодскага р.

ЗЯМЛЯ НАРОДНАЯ

Пасля Вялікай Кастрычніцкай рэволюцыі совецкая ўлада передалa сялянству БССР звыш 4 мільёнаў памешчыцкіх, манастырскіх, царкоўных і кулацкіх зямель, гэта апрача таго, што было ў іх карыстанні.

Працоўнае сялянства Совецкай Беларусі, аб'яднаўшыся ў калгасы, атрымала на вечнае карыстанне 7.650 тысяч гектараў зямлі, якая дзяржаўнымі актамі замацавана за калгасамі навечна.

Совецкая дзяржава праз МТС забяспечыла калгасы БССР 8 тыс. трактароў і іншымі складанымі сельскагаспадарчымі машынамі. Калгасы маюць ужо 1000 грузавых і легкавых аўтамашын. На палях калгасаў і соўгасаў у гэтым годзе працавала 676 камбайнаў.

СТАЛІНСКАЯ ДАПАМОГА КАЛГАСНАМУ СЯЛЯНСТВУ БССР

Згодна пастановы СНК СССР і ЦК ВКП(б) «Аб аказанні дапамогі калгаснаму сялянству Беларускай ССР і аб ліквідацыі вынікаў шкодніцтва ў справе калгаснага ўпарадкавання» 160 тысячам калгасных двароў вернута 25 тыс. гектараў прысядзібных зямель, якія ў іх былі адрэзаны шкоднікамі.

85 тысяч калгасных гаспадарак надзелены мінімальнай нормай прысядзібнага ўчастка згодна статута сельскагаспадарчай арцелі. Ім перадана 14 тысяч гектараў зямлі.

7.800 калгасам перадана на вечнае і дармовае карыстанне 478 тысяч гектараў лясоў і лясных угоддзяў.

220 тысяч гектараў зямлі перадана калгасам ад ліквідаваных, як шкодніцка створаных, соўгасаў.

Спісана наядоімак па мясу з 1.326 калгасаў у ліку 7.345 цэнтнераў, з 25.268 калгасных гаспадарак — 37.140 цэнтнераў і з аднаасобных гаспадарак — 34.459 цэнтнераў.

Па малаку нядоімкі спісаны з 2.556 калгасаў у ліку 4.218.210 літраў, з 158.447 калгасных гаспадарак — 6.949.572 літраў і з 39.309 аднаасобных гаспадарак—3.568.111.

Па бульбе нядоімкі спісаны з 2.729 калгасаў у ліку 460.811 цэнтнераў, з 91.257 калгасных гаспадарак — 498.296 цэнтнераў і з 38.123 аднаасобных гаспадарак — 394.337 цэнтнераў.

ДЗЯКУЙ, СТАЛІН ДАРАГІ

Наш настаўнік родны Сталін
Паказаў нам верны шлях.
Мы заможнымі ўсе сталі,
Зацвіло жыццё, як мак.
Мы ідзем дарогай новай
З песняй, званчэй сталі.
Дзякуй вам, наш родны бацька,
Дзякуй, любы Сталін.

Запісаў **ДАСТАНЬКА М.** у калгасе «Прагрэс» (Любаньскі раён).

***

Дзякуй, Сталін, за ўвагу,
Дзякуй за стараннe.
Беларускі наш народ
Шле Вам прывітанне.
Хто не робіць, той не есць —
Гэта вельмі правільна.
За такую устаноўку
Дзякуй табе, Сталін наш.

Запісаў **АЛЬФЕР** у калгасе «Новае жыццё», Халопеніцкага раёна.

НЕ МАЛІСЯ БОГУ

Дзед узяў за порткі бога,
Выкінуў за дзверы.
— Не мазоль ты мне вачэй,
І не псуй шпалеры.
З богам былі, слёзы лілі,
Век жылі мы з плачам.
А без бога — хлеба, сала,
Ёсць усё з астачай.
Не клюй носам у падлогу,
Не маліся богу;
Няхай ён, бяздоліца,
Сам сабе памоліцца.

Запісана ў калгасе «Новае жыццё», Халопеніцкага раёна.

БАЦЬКІ І ДЗЕЦІ

У прасторнай і светлай хаце калгасніка Маркі Кузьміча Тапырыка, якая складаецца з двух вялікіх пакояў, цёпла і ўтульна. Як у пярэдняй, так і ў зале на сталах засланы беласнежныя абрусы, руплiва прыбраны, з гарамі падушак ложкі, каля сцен і сталоў стаяць прыгожыя крэслы і канапы, на вокнах — кветкі, на чыста вымытай падлозе — дарожкі. Уся абстаноўка хаты калгасніка на першы погляд здаецца вельмі святочнай, быццам тут падрыхтаваліся да вялікае ўрачыстасці. Але абстаноўка хаты Тапырыка Маркі нічым асабліва не выдзяляецца ад хат астатніх калгаснікаў сельгасарцелі «Чырвоны барацьбіт», Чэрвеньскага раёна.

Ні ў адной хаце калгасніка няма ўжо зараз традыцыйных нар, на якім спала калісь уся сям'я разам, а тым больш нідзе не знойдзеш палацей. Заможнае жыццё змяніла аблічча вёскі, абстаноўку хат і вопратку калгаснікаў. У хатах многа дабротнай мэблі, чыста і ўтульна.

У пярэдняй на стале ляжаць пульхныя, румяныя, нядаўна вынятыя з печы буханкі сітнага хлеба. Пах хлеба прыемна казычыць нос. Тут сядзіць 72-гадовы дзед Спірыдон Кузьміч Тапырык — старэйшы брат 67-гадовага Маркі. Поплеч з ім — 70-гадовы Андрэй Ігнатавіч Ладуцька.

— Хлеб яшчэ з леташняга ўраджаю?— пытае Спірыдон.

— Вядома, — адказвае Марка. — Сёлетніх авансаў яшчэ не браў, хай у калгасным свірну ляжаць.

Галовы старыкоў усыпаны сівізной, але на выгляд, апрача Маркі, які за апошнія дні нешта занядужаў, іх нельга назваць старыкамі. Папрабуй назваць хоць аднаго з іх дзедам, як ён пакрыўдзіцца і паправіць:

— Не дзед, а калгасны старож. Дзеда, бач, не паставяць на такі адказны пост,— ахоўваць калгасную маёмасць.

Сапраўды, Спірыдон і Андрэй увесь час працуюць калгаснымі старажамі. Нават Марка, у якога часта пасуе падломленае цяжкімі мінулымі гадамі здароўе, і той знайшоў сабе ў калгасе працу.

— Працоўнаму чалавеку без працы, што без рук, — тлумачыць ён. — Вось я і выбраў працу па сваёй сіле — в'ю вяроўкі.

— Ён ужо як саўе вяроўку, дык ёй зносу не будзе, — заўважае Андрэй. — Марк вялікі майстар па гэтай справе.

Вось так гэтыя тры сівавалосыя калгаснікі збіраюцца вельмі рэдка. А калі і збяруцца, то нагадаюць сваю бязрадасную маладосць, падзеляцца тым, што пішуць іх сыны, дочкі, унукі і праўнукі, якія знаходзяцца ў розных кутках Совецкага Саюза, супаставяць сваё колішняе жыццё з сыноўнім і дачарыным. А жыцця таго, можна сказаць, і не было— адно гора, але кануло яно ў вечнасць. Неахвотна ўспамінаюць аб ім старыкі. Але ўсё-ж, калі папросіць калгасная моладзь ці ўнукі расказаць аб даўно пражытых гадах, яны кожны паасобку пачынаюць расказваць пра мінулае жыццё працоўнага чалавека на мачасе-зямлі.

І хто з калгаснай моладзі не ведае, як іх дзяды і бацькі на апошнія мізэрныя, гадамі накопленыя, сродкі куплялі ў памешчыцы Кісялеўскай па некалькі дзесяцін непраходнай пушчы і потым, жывучы ў куранях, дзень і ноч адваёўвалі ў яе кавалкі зямлі.

— Цяжка яна нам далася, — ціха праказвае Спірыдон. — Колькі поту і крыві пралілося нашай на ёй. Таму, мабыць, яна нам так і дорага і люба, наша калгасная, урадлівая зямелька.

— Затое зараз, — перабівае яго Андрэй, — толькі-б зубы былі, а есці ёсць чаго. І хлеба, і сала, і малака, і бульбы, і іншых харчоў. Двары нашых калгаснікаў поўны рознай жывёлы — каровамі, парсючкамі, свіннямі, авечкамі, птушкамі. Многія калгаснікі нашы яшчэ нават новага хлеба і не спыталі, таму што леташні не выеўся. У гэтым годзе таксама працадзень не з бядой: 3 кілограмы збожжавых, 10 кілограмаў бульбы, грошай каля рубля, мёду, гароднiны і кармоў у дастатковай меры для жывёлы.

— Той лес, з якога паны нас калісь праганялі, калі хто з сялян адважыцца пайсці сабраць ягад ці грыбоў якіх струхнелых, зараз перадан нашаму і вакольным калгасам, — дадае Марка.

— Усе яны абармоты былі. Тры скуры лупілі з нашага брата — і пан, і ўраднік, і поп, — працягвае Спірыдон. — Аб адным выпадку колькі год жыць буду — ніколі не забудуся. Калі мне споўнілася семнаццаць, бацька выправіў мяне ў царкву на споведзь. У сям'і ў нас было 7 сыноў і на ўсіх была адна выхадная світка і шапка з бліскучым казырком. Вось і нарадзілі мяне ў гэтае ўбранне. Зайшоў я ў царкву і стаў поплеч з усімі. З-за царскіх варот вышаў поп Мацвей Кіркевіч — колам яму зямля! — Абвёў прысутных п'янымі вачыма, потым падышоў да мяне і давай тузаць за маю світку, прыгаварваючы: «А, Марфін сын... Куды-ж ты так прыбраўся. А ў рванай світцы ты не мог-бы прысці ў царкву...» Папу было прыкра глядзець, калі селянін апранаўся крыху лепш. А тут Марфін сын, маці якога праслужыла ў Кіркевіча батрачкаю сем год, надзеў новую світку. Папы ўсімі сіламі імкнуліся трымаць селяніна ў цемры і невуцтве, не давалі яму дарогі выбіцца ў людзі...

— А белапаякі хіба мала нашы спіны бізунамі паласалі, мала крыві нашай пасмакталі, — крыху падумаўшы зноў прадаўжае Андрэй. — Вось таму, як ішоў мой сын-трактарыст — Пётр — у Чырвоную Армію (ён зараз танкістам) я даў яму бацькоўскі наказ — ахоўваць нашы граніцы так, каб ні адзін гад не мог «ступіць на совецкую зямлю.

Як толькі гаворка зайшла аб дзецях, ажывіўся Спірыдон, які ўвесь час уважліва слухаў свайго суседа.

— Пяць сыноў маю, дзве дачкі, дзесяць унукаў і трох праўнукаў. Совецкая ўлада кожнага з іх вывела ў людзі. Амаль усе яны—комуністы,—і Спірыдон, загінаючы пальцы на руцэ, пачаў па парадку лічыць сваіх сыноў: — старэйшы, Павел Спірыдонавіч Тапырык, з 1917 года працуе машыністам у Менскім дэпо. Даніла — народны суддзя ў Парыцкім раёне, Нікалай — палкоўнік, служыць на Далёкім Усходзе ў Чырвонай Арміі, якою камандуе маршал Блюхер; Аляксандр працуе на заводзе ў Казані нейкім начальнікам, а Пётр — у калгасе старшым конюхам. І ўнукі, дзеці маёй дачкі Мар'і, што замужам за фельчарам, набылі ўжо прафесіі. Адзін — галоўны ўрач, а другі канчае на інжынера.

Дзеці Тапырыка Маркі таксама вышлі на шырокую дарогу. Ігнат працуе інжынерам у Маскве, Аляксандр — бухгалтар у Чэрвені, Васіль і дочкі—Аксіння і Марфа—працуюць у калгасе.

Гаворачы аб сваіх шчаслівых дзецях, аб сваёй забяспечанай старасці, сэрцы старыкоў-калгаснікаў поўняцца гарачай, невыказнай любоўю да правадыра працоўных вялікага Сталіна, да комуністычнай партыі і совецкай улады. Яны амаль ў адзін голас заяўляюць:

— Даўно мы думалі напісаць нашаму бацьку Сталіну вялікую падзяку ад нас, старыкоў-калгаснікаў, але вось не было зручнага моманту. А зараз абавязкова напішыце, і напішыце вось так: «Вялікае старыкоўскае дзякуй табе, наш родны бацька, таварыш Сталін, за забяспечаную старасць, за нашых дзяцей, якіх совецкая ўлада вывела ў людзі, за вялікія ільготы, прадастаўленыя нам калгаснікам Совецкай Беларусі, за выкрыццё ворагаў народа, якія імкнуліся вярнуць нам стары рэжым. І за лес дзякуй, і за тое, што нас, старыкоў, совецкая дзяржава вызваліла ад усіх падаткаў і плацяжоў».

Трохі падумаўшы дадалі:

— І яшчэ запішыце, што свята працоўных — дваццатую гадавіну Вялікага Кастрычніка — мы сустракаем радасна і заможна. На свята да нас прыедуць сыны, дочкі, кожны з нас заб'е кабанчыка і запросіць да сябе ў госці сваякоў і знаёмых... Вось так і напішыце, толькі абавязкова, каб Сталін ведаў і аб нас, старыках-калгасніках, і аб нашых шчаслівых дзецях.

Н. ВІШНЕЎСКІ.

КУЛЬТУРА НОВАЙ КАЛГАСНАЙ ВЁСКІ

ШКОЛА І ДОМ СОЦКУЛЬТУРЫ

Вёска Доўгая, Клічаўскага раёна, у мінулым была цёмная і забітая. Школы не было, а замест яе стаяла царква. Дзеці раслі цёмныя, як і іх бацькі і дзяды. Людзі хадзілі ў лахманах, насілі лапці, жылі ўпрогаладзь.

Аб мінулай вёсцы асталіся толькі адны ўспаміны. Зараз у нашай новай вёсцы існуе калгас «Доўгае». У калгасе пры совецкай уладзе пабудавана няпоўная сярэдняя школа, дзе навучаюцца дзеці 34 даўжанскіх калгаснікаў. У вышэйшых і сярэдніх навучальных установах навучаецца 18 чалавек.

Пасля Кастрычніцкай Соцыялістычнай Рэволюцыі вёска дала краіне трох настаўнікаў, трох інжынераў, двух капітанаў, трох старшых лейтэнантаў.

У вёсцы пабудавана новая больніца, у якой абсталяваны зубны кабінет і радзільнае аддзяленне. Пры сельсовеце ёсць Дом соцкультуры, радыё, пошта. Калгаснікі выпісваюць 150 экземпляраў раённай газеты і 32 журнала. Тэлефон, які ёсць на пошце, злучае калгас з раёнам і цэнтрам.

А. ТУМІЛОВІЧ.

КАЛГАСНІКІ—ЧЫТАЧЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ БІБЛІЯТЭКІ

Нямерна выраслі культурны ўзровень і пісьменнасць калгаснікаў Совецкай Беларусі. Вельмі часта іх патрабаванні ў літаратуры не задавальняюць калгасныя і раённыя бібліятэкі. Таму, больш года назад некалькі калгаснікаў звярнуліся з просьбай у менскую дзяржаўную бібліятэку імя Леніна, каб апошняя праз пошту наладзіла іх абслугоўванне літаратурнымі навінкамі. Бібліятэка пайшла насустрач просьбам калгаснікаў і арганізавала спецыяльны паштовы абанемент. Зараз гэты абанемент абслугоўвае звыш 100 калгаснікаў розных раёнаў БССР. Сярод іх— загадчыкі хат-лабараторый, старшыні калгасаў, брыгадзіры, звеннявыя і радавыя калгаснікі. Па іх просьбе бібліятэка высылае розную літаратуру — палітычную, мастацкую, сельскагаспадарчую і т. д.

Калгаснікі, абслугоўваемыя дзяржаўнай бібліятэкай, — вельмі старанныя чытачы. Так, на працягу года старшыня сельгасарцелі «Калгаснік Беларусі», Пухавіцкага раёна, тав. І. Ф. Грамадскі прачытаў разам з калгаснікамі свайго калгаса 61 кнігу, загадчык хаты-лабараторыі калгаса «Мюлешка», Ветрынскага раёна, тав. С. Ф. Ключонак прачытаў 26 кніг, калгасніца-свінарка з калгаса «Рассвет», Жлобінскага раёна, тав. З. Г. Бобрыкава прачытала 10 кніг і т. д.

МУЗЕЙ У ВЁСЦЫ

Вёска Крайцы, Бягомльскага раёна, акружана вялікімі лясамі. Яна размясцілася на беразе вядомага Бярэзінскага канала. У 1932 годзе тут быў арганізаван музей мясцовай фауны (жывёльны свет). Зараз у музеі знаходзіцца каля 200 чучал жывёл і птушак.

Музей увесь час пастуова папаўняецца новымі экспанатамі. Ёсць тут рэдкі драпежны звер — рысь. Каля яго на тонкіх нагах стаіць прыгожы рагаты лось. Сёлетнім летам быў забіт на гняздзе вялікі беркут. Размах крыл у яго дасягае 2 метраў. Радам з такой вялікай драпежнай птушкай стаіць чучала глухара, побач знаходзіцца чучала самай маленькай птушкі Беларусі — каралька з зеленавата-попельным апярэннем. Вялікая рознастайная фауна БССР прадстаўлена ў музеі.

Калгаснікі суседніх вёсак вельмі часта наведваюць свой музей. Вучні Дамжарацкай і Мсціжскай НСШ прыходзяць наглядна вывучаць багатую фауну Беларусі. Часта тут спыняюцца экскурсанты, якія едуць па Бярэзінскаму каналу, каб паглядзець цікавы музей.

П. ЛЕВАНОВІЧ.

ДЗЕЦІ КАЛГАСНІКАЎ У НАВУЧАЛЬНЫХ УСТАНОВАХ

За годы совецкай улады ў БССР вырасла сетка школ да 6.435, з колькасцю навучаючыхся 781,2 тысяч. У тым ліку ёсць 1559 сярэдніх і няпоўных сярэдніх школ. У БССР існуе 2 сельскагаспадарчыя ВНУ, у якіх навучаецца 1517 студэнтаў, і Вышэйшая комуністычная сельскагаспадарчая школа з колькасцю 512 студэнтаў.

У пачатку 1937 года навучалася дзяцей калгаснікаў і саміх калгаснікаў: у ВНУ БССР — 4.026 чалавек, у тэхнікумах — 17.733, у сельскагаспадарчых тэхнікумах 4.137 чалавек.

ГУКАВОЕ КІНО Ў КАЛГАСАХ

Дэманстрацыя гукавых фільмаў у калгасах стала звычайнай справай. У 18 калгасах і соўгасах БССР, напрыклад: калгасе імя Тэльмана, Старадарожскага раёна, «Перамога», Копыльскага раёна, «Пакалюбічы», Гомельскага раёна, і т. д., ёсць свае стацыянарныя гукавыя ўстаноўкі. Нямых стацыянарных установак ёсць 29. 70 гукавых перасовачных установак і 241 нямых таксама абслугоўваюць калгаснікаў. Апрача гэтага каля 100 нямых перасовачных установак працуюць ад райвыканкомаў. Зараз трэст «Белдзяржкіно» накіроўвае ў выбарчыя акругі яшчэ 11 гукавых перасовачных установак.

У ЛОНДАНСКІМ КАМІТЭЦЕ ПА НЕЎМЯШАННЮ

ЛОНДАН, 19 кастрычніка. (БелТА). На адбыўшымся сёння пасяджэнні падкамісіі Камітэта па неўмяшанню ў іспанскія справы пад старшынствам англійскага міністра замежных спраў Ідэна былі дадзены адказы розных урадаў, прадстаўленых у падкамісіі, па пытанню аб французскім плане, прапанаваным на папярэднім пасяджэнні падкамісіі 16 кастрычніка.

Сутнасць гэтага плана зводзіцца да пяці наступных пунктаў: па-першае, абавязацельства ў найкарацейшы тэрмін эвакуяваць усіх замежных «валанцёраў» з Іспаніі; па-другое, прадастаўленне іспанскаму ўраду і генералу Франко абмежаваных праў ваюючай стараны пасля таго, як будзе ўстаноўлена, што эвакуацыя «валанцёраў» ажыццяўляецца належным чынам; па-трэцяе, неадкладная сімвалічная эвакуацыя невялікай колькасці «валанцёраў» з абодвух бакоў у прапорцыі да ліку іншаземцаў, якія змагаюцца на старане іспанскага ўрада і мяцежнікаў; па-чацвертае, паўторнае абавязацельства не пасылаць больш у Іспанію людзей і самалётаў; па-пятае, узмацненне кантролю іспанскіх граніц.

АДКАЗ СОВЕЦКАГА УРАДА

Ад імя совецкага ўрада паўпрэд СССР у Англіі тав. Майскі зачытаў наступны адказ:

«У сваёй ноце ад 29 верасня я меў гонар указаць, што па перакананню совецкага ўрада, так званая палітыка неўмяшання, праводзімая праз Лонданскі камітэт, ні ў якай меры не дасягнула сваёй мэты, а іменна: не толькі не папярэдзіла самога актыўнага ўмяшання некаторых дзяржаў у іспанскія справы, але, наадварот, стварыла шырму, пад прыкрыццём якой мяцежныя генералы атрымалі, за час існавання камітэта, у пастаянна ўзрастаючай колькасці падмацаванні людзьмі, самалётамі і амуніцыяй.

Лонданскі камітэт не мог перашкодзіць таму, што цэлыя бai з заняццем значнай тэрыторыі і буйных гарадоў праводзіліся амаль выключна замежнымі войскамі, якія б'юцца на старане Франко. Увесь свет перакананы цяпер, што Лонданскаму камітэту не ўдалося прыняць мер, якія абмежавалі-б умяшанне ў іспанскія справы, паколькі гэта датычыла дапамогі генералу Франко, але што гэтыя-ж меры стварылі сапраўднае абмежаванне толькі для снабжэння законнага іспанскага ўрада. Ды інакш і не магло быць пры яўным нежаданні членаў Лонданскага камітэта, дапамагаючых Франко, захоўваць прынятыя на сябе абавязацельствы і пры адсутнасці якога-небудзь эфектыўнага кантролю. Аб адсутнасці такога эфектыўнага кантролю сведчыць, між іншым, і прынятае французскім і англійскім урадамі і праведзенае імі рашэнне аб зняцці морскага патруля, як не дасягнуўшага сваёй мэты.

Прапановы, цяпер унесеныя французскім урадам, па сутнасці, зводзяцца да праводзення той-жа палітыкі так званага неўмяшання, не ствараючы ніякай гарантыі яе большай паспяховасці ў далейшым і не прадугледжваючы ніякага эфектыўнага кантролю па выкананню абавязацельстваў».

Прыняцце гэтых прапаноў стварае, аднак, магчымасць далейшай бясконцай дыскусіі ў камітэце, пад прыкрыццём якой будзе працягвацца снабжэнне мяцежнікаў зброяй і людзьмі. Я ўпаўнаважаны сваім урадам заявіць, што ён вельмі шкадуе, што з прычыны гэтага не можа прыняць на сябе ні ў малейшай долі адказнасць за такую палітыку, якая ўжо ў дастатковай меры даказала сваю негрунтоўнасць і ў той-жа час шкодна і несправядліва адбіваецца на інтарэсах іспанскага народа і яго законнага ўрада. Калі французскі, англійскі і іншыя ўрады лічаць патрэбным прадаўжаць гэту палітыку і колькі-небудзь вераць яшчэ ў магчымасць яе паспяховасці, совецкі ўрад не намеран ствараць ім у гэтым затрудненні. Аднак, ён знімае з сябе ўсякую адказнасць за яе.

У адпаведнасці з гэтым совецкі ўрад паўтарае сваю ранейшую згоду па пытанню аб эвакуацыі ў найкарацейшы тэрмін усіх неіспанскіх элементаў, прымаючых удзел у ваенных аперацыях.

Прапанова, якая заключаецца ў другім пункце французскага плана, уяўляецца яму няяснай і недастатковай, але ён згодны на абмеркаванне пытання аб правах ваюючых бакоў пасля канчатковай эвакуацыі ўсіх неіспанскіх элементаў, прымаючых удзел у ваенных аперацыях.

Совецкі ўрад будзе вітаць неадкладную эвакуацыю значнай колькасці неіспанцаў з абодвух бакоў у прапорцыі, адпаведнай сапраўдным суадносінам неіспанцаў з абодвух бакоў.

Ён будзе вітаць усякае паўторнае абавязацельства аб неадкладным прыпыненні адпраўкі не толькі «валанцёраў» і авіяцыйнага матэрыялу, але і ўсіх наогул ваенных матэрыялаў.

Што датычыць узмацнення кантролю, то совецкі ўрад лічыць гэта карысным толькі пры ўмове ўзнаўлення і ўзмацнення марскога патруля ўдоўж іспанскага ўзбярэжжа, без чаго трацяць усякі сэнс сістэма наглядальнікаў на суднах і захаванне кантролю толькі на сухапутных граніцах.

Совецкі ўрад лічыць патрэбным пры гэтым зноў пацвердзіць, што ён стаіць на пункце гледжання поўнага і абсалютнага неўмяшання замежных дзяржаў у іспанскія справы і гатоў усяляк садзейнічаць такой палітыцы, якая ў канчатковым выніку сапраўды прывяла-б да такога неўмяшання. Ён пры гэтым напамінае аб рэзалюцыі па іспанскаму пытанню, прынятай шостай камісіяй Лігі нацый, якая, хаця і не лічыцца фармальна прынятай асамблеяй, усё-ж накладвае вядомае маральнае абавязацельства на дзяржавы, якія прымалі ўдзел у яе выпрацоўцы і за яе галасавалі.

***

Прадстаўнікі [Бе]льгіі, Швецыі і Чэхаславакіі заявілі аб гатоўнасці іх урадаў падтрымаць французскі план. Прадстаўнікі фашысцкіх дзяржаў ухіліліся ад прамога адказу. Пасяджэнне перанесена на 20 кастрычніка.

АНТЫСЕМІЦКІЯ ВЫСТУПЛЕННІ Ў ПОЛЬШЧЫ

ВАРШАВА, 18 кастрычніка. (БелТА). Адбыўшыйся ўчора ў Пазнані ўсепольскі з'езд саюза ўрачоў вынес рашэнне аб увядзенні «арыйскага параграфа» (выключэнне яўрэяў з саюза). Адначасова з'езд пастанавіў распусціць кракаўскае і львоўскае аддзяленні саюза ўрачоў за выступленне іх супроць увядзення «арыйскага параграфа». Супроць выключэння яўрэяў з саюза ўрачоў выступіў таксама агульны сход саюза ўрачоў у Вільна.

НА ФРАНТАХ У ІСПАНІІ

МАДРЫДСКІ ФРОНТ

Па паведамленню іспанскага міністэрства абароны ад 19 кастрычніка, у сектары на поўдзень ад ракі Тахо атака кавалерыі мяцежнікаў была энергічна адбіта рэспубліканскімі войскамі. У сектары Гвадалахары (на паўночны ўсход ад Мадрыда), рэспубліканскія войскі занялі пазіцыі ў раёне Іта.

УСХОДНІ (АРАГОНСКІ) ФРОНТ

Па паведамленню іспанскага міністэрства абароны ад 19 кастрычніка, рэспубліканскія войскі, падтрыманыя артылерыяй, занялі ў сектары Сільеро некалькі пазіцый мяцежнікаў. У сектары Фуэнтэс дэ Эбро рэспубліканскія войскі абстралялі з кулямётаў фашысцкую калону ў складзе 30 грузавікоў, нанёсшы ёй вялікія пашкоджанні.

ПАЎНОЧНЫ ФРОНТ

Ва ўсходнім сектары астурыйскага фронта рэспубліканскія войскі былі вымушаны адступіць на пазіцыі, больш спрыяючыя для абароны.

У сектары Арыондас мяцежнікі занялі Пескуэрын і Элькамію дэ Сан Педро. Лютыя бai адбываюцца на ўзвышшах Монес і Эльрабледаль.

Фашысцкая авіяцыя працягвае бамбардыраваць гарады і вёскі, размешчаныя ў тылу. 19 кастрычніка фашысцкія самалёты скінулі бомбы над портам Мусель. Патоплена англійскае судно «Рэйна».

ПАЎДНЁВЫ ФРОНТ

Вечарам 18 кастрычніка мяцежнікі пачалі атаку на Нуэва Эспанья ў сектары Вальсекільо (фронт Кардовы). Атака была энергічна адбіта рэспубліканскімі войскамі.

***

Вечарам 18 кастрычніка авіяцыя мяцежнікаў прабавала зрабіць налёт на Барселону. Рэспубліканскія зенітныя батарэі не дапусцілі бамбардыроўкі горада.

ВАРВАРСТВА ІНТЭРВЕНТАЎ

ПАРЫЖ, 19 кастрычніка. (БелТА). Як перадае агенцтва Эспань, іспанскі пасол перадаў французскаму міністру замежных спраў Дэльбосу тэлеграму, атрыманую ад міністра замежных спраў Іспаніі Хіроля:

«На працягу апошніх 48 гадзін, — гаворыцца ў гэтай тэлеграме, — пасля жорсткіх бамбардыровак Хіхона, Портбу, Барселоны і Валенсіі і прадаўжаючайся бамбардыроўкі грамадзянскага насельніцтва Мадрыда германа-італьянская авіяцыя зноў бамбардыравала грамадзянскае насельніцтва Барселоны, Тарагоны, Бурыяны, Картахены і гарадоў, размешчаных у тылу астурыйскага фронта. Многа будынкаў разбурана, многа жанчын і дзяцей загінула.

Урадавай авіяцыі ўдалося збіць некалькі самалётаў мяцежнікаў; іх пілоты, якія ўсе без выключэння з'яўляюцца афіцэрамі італьянскай арміі, заявілі, што прыбылі ў Іспанію, падпарадкоўваючыся загадам».

НА ШЛЯХУ ДА АДЗІНСТВА

ВАЛЕНСІЯ, 19 кастрычніка. (БелТА). Камітэт сувязі социялістычнай і комуністычнай партый апублікаваў паведамленне, у якім адзначае поспехі ў ажыццяўленні адзінства і сумеснай работы абодвух партый.

«Мы рады засведчыць, — гаворыцца ў паведамленні, — што наша супрацоўніцтва развіваецца па шляху стварэння адзінай партыі пролетарыята і робіцца з кожным днём усё сардэчней і больш поўным. Гэтага зліцця хочуць і чакаюць шырокія рабочыя масы. Яно забяспечыць адзінства ўсяго іспанскага народа, дзейнасць і ўмацаванне народнага фронта».

ВАЕННЫЯ ДЗЕЯННІ Ў КІТАІ

У ПАЎНОЧНЫМ КІТАІ

НАНКІН, 20 кастрычніка. (БелТА). Агенцтва Сентрал Ньюс паведамляе, што 8-я кітайская народна-рэволюцыйная армія працягвае атрымліваць перамогі ў правінцыі Шаньсі. У рэзультаце контрнаступлення кітайскіх войск на правым флангу ад Лайюаня і галоўнай калоны ля Пінсінгуаня (у паўночна-ўсходняй частцы Шаньсі)—лінія японскіх войск аказалася парарванай. Кітайскія часці захапілі каля Фынцзявана (за 25 кілометраў на паўночны ўсход ад Пінсінгуаня) японскі абоз. Захоплена 145 коней і 90 фурманак з харчаваннем і 33 палонныя. 80 японскіх салдат забіта. Другая матарызаваная японская калона была акружана і адрэзана за 6 кілометраў ад Пінсінгуаня. Японцы адступілі ад Гуанліна да Вейсяню і ад Пінсінгуаня да Дайну, дзе яны таксама акружаны.

Агенцтва Сентрал Ньюс паведамляе, што кітайскія партызанскія атрады на чыгунцы Пяньцзінь—Пукоу спусцілі пад адкос японскі эшалон. 15 кастрычніка кітайскі партызанскі атрад зрабіў налёт на горад Ліньчэн. Забіта 100 японскіх салдат і захвачана 70 вінтовак і 3 кулямёты.

Агенцтва Сентрал Ньюс паведамляе, што пры заняцці станцыі Янгао, на чыгунцы Бейпін—Суйюань, японскімі войскамі было расстрэлена з кулямётаў 3 тысячы мірных жыхароў.

Правінцыя Шансі, дзе зараз адбываюцца ўпартыя баі з японскімі інтэрвентамі, з'яўляецца адной з багацейшых правінцый Паўночнага Кітая. У Шансі каля 12 мільёнаў жыхароў. Галоўны горад правінцыі—Тайюань. У Шансі знаходзяцца самыя магутныя ў Кітаі, але яшчэ мала распрацаваныя месцараджэнні каменнага вугалю. Запасы яго дасягаюць некалькіх соцень мільярдаў тон. Апрача таго, у правінцыі ёсць жалезная руда.

У гарадах Цзычжоу і Піндзін знаходзяцца буйнейшыя ў Кітаі цэнтры саматужнай металаапрацоўчай прамысловасці. У Шансі засяваецца шмат пшаніцы, ячменю, проса і бавоўны. Не глядзячы на багатыя рэсурсы, Шансі шмат гадоў не выходзіць з цяжкога эканамічнага крызіса. У 1929—32 г. ад голаду загінула некалькі мільёнаў чалавек.

Шансі—калыска старажытнай кітайскай культуры. Тут за некалькі соцень год да нашай эры знаходзілася сталіца старажытнай Кітайскай імперыі.

У ШАНХАЙСКІМ РАЁНЕ

ШАНХАЙ, 19 кастрычніка. (БелТА). На Веньцзанапанскім участку шанхайскага фронта, на захад ад шасейнай дарогі Люхан—Дачан, японцам удалося прарвацца праз кітайскія пазіцыі і прасунуцца ў паўднёва-заходнім напрамку. Вёска Копэябайлаў занята японцамі. У раёне Чэнпзяхана кітайскія войскі працягваюць утрымліваць свае пазіцыі, не глядзячы на няспынныя атакі японскіх войск.

ЧЭСНАСЦЬ

Гр. Канарэйкін едзіў на аўтамашыне па маршруту Верхачане — Полацк. Паміж вёскамі [illegible] і [illegible] ён заўважыў на дарозе палатняную сумку. У ёй аказалася 400 рублёў, прыгатаваны чэк у Полацкае аддзяленне Дзяржбанка на 1.477 рублёў і на 125 рублёў аблігацый Пазыкі другой пяцігодкі. У сумцы знаходзіліся пашпарт і іншыя дакументы на імя старшыні арцелі «Чырвоны маяк», Полацкага раёна.

Гр. Канарэйкін здаў усё знойдзенае ў Полацкі аддзел міліцыі. («БП»).

ШВІНГТУРБІНА МШ-3

Гомсельмаш выпусціў першы экземпляр швінгтурбіны МШ-3, сканструяванай заводам. Гэта — малатарня, складаная машына. У ёй 2 з паловай тысячы дэталяў, 204 шарыкападшыпнікі. Вага яе 32 тоны. Прадукцыйнасць швінгтурбіны, якая асвойваецца ў Саюзе ўпершыню, [illegible] Машына дазваляе [illegible] 100 рабочых.

Над асваеннем канструкцыі працавала брыгада ў складзе брыгадзіра Кардашова, інжынера Казановіча і тэхніка Юзіфчыка і Ліпінскага. Кошт машыны — 300 тысяч рублёў. Заказчык яе Наркамземпром Саюза.

КАСТРЫЧНІЦКІЯ КАЛГАСНЫЯ ПАДАРУНКІ ЧЫРВОНААРМЕЙЦАМ

Калгаснікі Слуцкай акругі рыхтуюць байцам Чырвонай Арміі да свята Кастрычніка падарункі. На агульным сходзе калгаса «Правакатар», Краўскага сельсавета, калгаснікі вырашылі паслаць падарунак — 75 руб. калгасніку [illegible], які знаходзіцца цяпер у радах Чырвонай Арміі. Разам з гэтым калгас паслаў пісьмо, у якім будзе расказана, як калгас [illegible] выконвае абавязацельствы перад совецкай дзяржавай і як [illegible] Сталіна — зрабіць калгасы бальшавіцкімі, а калгаснікаў заможнымі.

Калгаснікі сельгасартэлі імя Ціміразева, Быстрыцкага сельсавета пасылаюць [illegible] Чырвонаму армейцу [illegible] падарункі і па 50 рублёў [illegible] сем'ям чырвонаармейцаў.

30 ТЫСЯЧ КІЛОМЕТРАЎ БЕСПРАМЫВАЧНАГА ПРАБЕГУ

Шматлікі паравозы СУ—200-93, машыніста Мухамора (Менскі вузел, Заходняя чыгунка), рыхтуюцца да 20-годдзя Кастрычніка, абавязаўшыся выканаць план прабегу паравоза да 30 тысяч кілометраў без прамыўкі.

Тав. Мухамора абавязацельства выконвае з поспехам. На 20 кастрычніка паравоз мае ўжо 29 тысяч 978 кілометраў прабегу паміж прамыўкамі і без заходу ў дэпо на рамонт і сёння завяршае свой трыццацітысячкілометровы прабег.

КАЛГАС ІМЯ ВАРАШЫЛАВА РЫХТУЕЦЦА ДА СВЯТА

ВЕТКА. Калгаснікі сельгасартэлі імя Варашылава ХХ гадавіну Вялікай Кастрычніцкай социялістычнай рэволюцыі сустракаюць у новым клубе, абсталяваным у былой царкве. Пры клубе арганізаваны гурток па вывучэнню Сталінскай Канстытуцыі і выбарчага закона. Гурткоў кіруе старшыня калгаса — комсамолка т. Міхейкава.

Калгасны харавы гурток з 30 чалавек і музычны з 14 чалавек рыхтуюць святочную праграму выступленняў. Фізкультурныя гурткі і абаронныя гурткі арганізавалі здачу норм на значкі ПВХА, ГПА і «Варашылаўскі стралок».

У калгасе пабудавана ўласная электрастанцыя, ад якой праведзена электраасвятленне ў 25 калгасных хат, у жывёлагадоўчых фермах і грамадскіх будынках калгаса. На свята лямпы Ільіча засвецяцца у хаце кожнага калгасніка.

НОВЫ ЗАВОДСКІ КЛУБ

ГОМЕЛЬ. (Наш кар.). У рабочым пасёлку гомельскага шклозавода імя Сталіна будуецца новы трохпавярховы будынак для клуба. Глядзельная зала на 400 месц, бібліятэка на 25 тысяч тамоў кніг, чытальныя залы, гуказое кіно, кафэ, пакой аднапычнку, пакоі для работы гурткоў і інш. Усе памяшканні будуць абсталяваны механічнай вентыляцыяй. Будынак атынкаваны фарбай, а некаторыя з іх — ацэкадаль пад мармур і інш. На будаўніцтва клуба затрачана каля 1 мільёна рублёў.

ВЫСТАЎКА РАБОТ МАСТАКОЎ-САМАВУЧАК

У доме сацыкультуры у Асіповічах адкрылася раённая выстаўка работ мастакоў-самавучак. На выстаўцы прадстаўлена каля 150 партрэтаў, карцін, вышыванак і г. д. Увагу наведвальнікаў прыцягваюць партрэты і ласкаца Сталіна і штаб Паўднёвага фронта», партрэты маршала Совецкага Саюза тт. Варашылава, Будзённага і Блюхера, работы тт. Хамутова «Чапаеў у бою», Ерафеева «Сталін і Варашылаў», «Ноч у Крыму» і інш. На выстаўцы ёсць і рад ударных мастацкага вышывання, вязання [illegible].

ПІСЬМО Ў РЭДАКЦЫЮ

У сваёй праграме на Усебеларускай нарадзе старшынь калгасаў (гл. «Звязду» ад 5 жніўня г. г.), мною дапушчана памылка. Я ўказаў, што ў планавым аддзеле Віцебскага горсовета працуе асуджаны па справе промпартыі Ігудэсман. У сапраўднасці-ж замест Ігудэсмана трэба — Кантар, які прыцягваўся па справе промпартыі.

Г. А. ГАПАНЬКОЎ,
старшыня калгаса імя VIII з'езда советаў, Рудакоўскага сельсовета, Віцебскага раёна.

ДЗЕННІК

— 21 кастрычніка, у 9 гадзін раніцы, у Доме партактыва для прапагандыстаў па гісторыі ВКП(б) адбудуцца кансультацыі па тэмах: IV, VII, VIII, IX і X.

— 21 кастрычніка, у 10 гадзін раніцы, адбудуцца чарговыя заняткі курсаў загадчыкаў парткабінетаў.

— 22 кастрычніка, у 7 гадзін вечара, у канцэртнай зале Дома Чырвонай Арміі адбудзецца даклад тав. Бапоціна на тэму: «Кастрычніцкае ўзброенае паўстанне 1917 г. і перамога Вялікай Кастрычніцкай социялістычнай рэволюцыі ў СССР».

Білеты атрымаць у РК КП(б)Б і ў Доме партактыва.

— Кансультацыя для агітатараў і бяседчыкаў па «Палажэнню аб выбарах у Вярхоўны Совет СССР» і кансультацыя па міжнароднаму становішчу адбудзецца 21 кастрычніка ў 7 гадзін вечара ў Доме партактыва (пакоі 22 і 20).

Адказны рэдактар Д. В. ЮРКОЎ.

СЁННЯ Ў ТЭАТРАХ І КІНО:

Белдзяржрамтэатр — закрыты спектакль. Абанементы несапраўдны. «Чырвоная зорка»—«Тайга залатая», «Пралетарый» — «Пад дахамі Парыжа», «Інтэрнацыянал» — «Дарыко», дзіцячае кіно — «Свята шчаслівай юнасці», кіно «Спартак» — «Варожыя сцежкі».

МЕНСКАЯ ГАРАДСКАЯ КАМІСІЯ САДЗЕЙНІЧАННЯ ДЗЯРЖКРЭДЫТУ І АШЧАДСПРАВЕ ПРЫ ПРЭЗІДЫУМЕ МЕНГОРСОВЕТА (ГОРКАМСОД) І ЦЭНТРАЛЬНАЯ АШЧАДКАСА № 16

21 КАСТРЫЧНІКА ў 6 гадзін вечара, у памяшканні клуба імя Сталіна (рог вул. Інтэрнацыянальнай і Комсамольскай)

СКЛІКАЮЦЬ

ГАРАДСКУЮ НАРАДУ ФІНАКТЫВА

(СТАРШЫНЬ КАМСОДАЎ, ЗБОРШЧЫКАЎ УЗНОСАЎ ПА КАЛЕКТЫЎНАМУ СТРАХАВАННЮ ЖЫЦЦЯ І ГРАМАДСКІХ ІНСПЕКТАРОЎ).

На нараду таксама запрашаюцца ГАЛОЎНЫЯ БУХГАЛТАРЫ І ЗАГАДЧЫКІ РАЗЛІКОВЫХ СТАЛОЎ прадпрыемстваў і ўстаноў г. Менска.

Білеты на злёт атрымаюць у Горкамсодзе (Горсовет, 2-гі паверх, пакой № 22, тэл. № 23-062).

МЕНГОРКАМСОД.
ЦЭНТР. МЕНГОРАШЧАДКАСА № 16.

Дзяржаўны інстытут фізічнай культуры і тэхнікум фізічнай культуры

АБВЯШЧАЕ сваім студэнтам, што

ЯЎКА НА ВУЧОБУ дакладна к 30 КАСТРЫЧНІКА.

ДЫРЭКЦЫЯ ІНСТЫТУТА І ТЭХНІКУМА.

К., Л., Б

ПАД ПАНСКІМ ЯРМОМ

Вялікая Кастрычніцкая рэволюцыя, вызваліўшы ад прыгнечання і эксплаатацыі ўсе народы Совецкага Саюза, паклала канец векавому ўціску беларускага сялянства. Радзівілы, Патоцкія, Тышкевічы і Сапегі, цэлая зграя іншых польскіх князёў, графаў і памешчыкаў, таксама як і рускія і беларускія памешчыкі і капіталісты, навекі выгнаны з беларускай зямлі.

Але польскія паны акупавалі Заходнюю Беларусь. Пад панскім ярмом стогне і пакутуе сялянства па той бок мяжы.

У той час, калі беларускі народ разам з усімі народамі вялікага Совецкага Саюза радасна рыхтуецца да выбараў у Вярхоўны Совет СССР і да 20-й гадавіны Вялікай социялістычнай рэволюцыі, калі ў калгасах БССР квітнее заможнае жыццё— у Заходняй Беларусі ўжо другі дзесятак год, як народныя масы выбіваюцца з сіл пад ярмом польскай акупацыі, пад пятой Радзівілаў, Патоцкіх і К°, гэтых адвечных прыгнятальнікаў беларускага народа.

Аб жабрацтве і голадзе ў польскай вёсцы пісалася не мала. Не глядзячы на суровую цэнзуру, праўда аб цяжкім жыцці польскага сялянства прарываецца праз усе перашкоды. Тым больш цяжкім і трагічным з'яўляецца сапраўднае становішча сялян Заходняй Беларусі, гэтай, па выразу польскага буржуазнага прафесара Ромера, «беднейшай з бедных, найбольш пакрыўджанай з усіх пакрыўджаных» краіны.

Фашысцкая газета «Кур'ер Віленскі», параўноўваючы эканамічнае становішча Віленшчыны і Палесся з іншымі тэрыторыямі Польшчы, вымушана была прызнаць, што яны «знаходзяцца на дзесяткі гадоў ззаду іншых частак Польшчы». Навуковы інстытут сельскай гаспадаркі ў Пулавах падлічыў, што калі дзённыя выдаткі на аднаго дарослага члена сялянскай сям'і ў Польшчы складаюць 12 грошаў (каля 12 капеек), то ў Віленскім ваяводстве гэтыя выдаткі складаюць 6 грошаў, а ў Палескім — $4^1/_2$ грошы. У ліку абследаваных — значная частка заможных і кулацкіх слаёў. Выдаткі малазямельнага і беззямельнага селяніна менш і гэтых мізэрных 4—6 грошаў.

У апошнія месяцы фашысцкія газеты, асабліва «Газета Польска», прабуюць замаўчаць голад і галечу, пануючую на вёсцы. «Газета Польска» змяшчае доўгія артыкулы і карэспандэнцыі аб «інстынктах моцнай улады», аб Бразіліі, Егіпце, — аб чым хочаш, абмяжоўваючыся друкаваннем толькі паведамленняў тэлеграфнага агенцтва аб адбыўшайся нядаўна вялікай сялянскай забастоўцы, умоўчваючы прычыны, штурхнуўшыя сялян на барацьбу з фашысцкім рэжымам і крывавую расправу паліцыі з сялянамі. Калі Бразілія і Егіпет так блізка вядомы рэдакцыі ўрадавага органа, то яна, напэўна, сёе-тое ведае і аб голадзе і галечы сялянства, аб масавых пагромах і забойствах, зробленых зараз карнымі экспедыцыямі ў вёсцы. Але як ні стараецца польскі афіцыёз умаўчаць аб гэтым — шыла ў мяшку не ўтоіш. Вось што пісала «Газета Польска» 4 жніўня 1937 г. пра становішча ўраджаю ў Беластоцкім ваяводстве (Заходняя Беларусь):

> «У мэтах учоту страт ураджаю, выкліканых стыхійнымі бядотамі, ваяводскае кіраўніцтва паслала на тэрыторыю ваяводства 2 камісіі... Камісіі гэтыя ўстанавілі ніжэйпаступныя страты: па азімай пшаніцы 53 проц., па яравой пшаніцы — 35 проц., па аўсу — 50 проц., па гароху — 60 проц. і па канюшыне — 90 проц.»

Вясной гэтага года віленскае «Слово» тлумачыла масавы голад і продаж жывёлы ў Браслаўскім і Пастаўскім паветах неўраджаем 1936 года. Падобныя выступленні польскага друку, накіраваныя на тое, каб утоіць праўду ад мас, былі і ў ранейшыя годы. Але шырокія сялянскія масы ўсё больш пераконваюцца, што годам штогод заглядае пад іх дзіравыя саламяныя стрэхі не столькі з-за стыхійных бядот, колькі ад таго, што невялікая часітка польскіх памешчыкаў і капіталістаў захапіла ў свае рукі найлепшыя землі, лясы і іншыя багацці краіны і высмоктвае апошнія сокі з разоранага, галоднага і пазбаўленага правоў сялянства.

Бадай, ні ў адной капіталістычнай краіне Еўропы няма такіх нізкіх ураджаяў, такой адсталай сельскагаспадарчай тэхнікі, такой беднасці і галечы, як у Заходняй Беларусі, а разам з тым, бадай, ніддзе няма такой лютай эксплаатацыі сялянства, як у заходне-беларускай вёсцы.

Амаль палова ўсёй зямлі, пры тым лепшай і ўрадлівай, належыць у Польшчы памешчыкам. На долю 612 000 сялянскіх гаспадарак у Заходняй Беларусі прыпадае столькі-ж зямлі, колькі на долю 1½ тыс. памешчыкаў. У руках апошніх знаходзіцца 95 проц. усіх лясных угоддзяў і амаль 50 проц. ворнай зямлі. У Палескім ваяводстве на долю паноў-памешчыкаў прыпадае 2/3 усёй зямельнай плошчы, а ў 70 тысяч бядняцкіх гаспадарак — менш 1/16 часткі.

Не глядзячы на зямельны голад ў вёсцы, польскія фашысты вядуць сістэматычную каланізатарскую палітыку насаджэння ў Заходняй Беларусі, Заходняй Украіне так званых «асаднікаў».

Урад планаваў пасяліць у 1937 г. каланістаў на 14.000 гектараў зямель у Віленскім і Навагрудскім ваяводствах. Польскія акупанты, натыкнуўшыся на захопленых землях на глыбокую класавую нянавісць мясцовага насельніцтва, імкнуцца насадзіць на акраінах такія элементы, на якія яны маглі-б абаперціся ў палітыцы грабяжу прыгнечанага народа і арганізацыі ваеннага плацдарма супроць СССР. «Асаднікі» — гэта ў большасці сваёй дэмабілізаваныя з польскай арміі унтэр-афіцэры і афіцэры.

У фашысцкай Польшчы працоўны селянін фактычна не з'яўляецца гаспадаром таго кавалка зямлі, на якім ён працуе. Ліхвярскія даўгі выраслі да 5 мільярдаў злотых. У многіх месцах даўгі перавышаюць кошт усёй сельскай гаспадаркі, пры чым найбольшая запазычанасць у дробных гаспадарках. Так, гаспадаркі да 5 гектараў мелі даўгоў да 540 злотых з гектара, ад 5 да 10 гектараў—396 злотых, ад 30 да 50—358 злотых.

Тры гады назад урад выдаў дэкрэт аб рэарганізацыі запазычанасці і прадастаўленні адтэрміноўкі на суму 391 мільён злотых, але і гэтыя ільготы закранулі толькі памешчыцкія і кулацкія гаспадаркі.

Селянін жыве ў пастаянным страху перад візітам да яго экзекутара і судовага прыстава, якія ў любую хвіліну могуць пусціць яго на вуліцу з торбай.

— Няма весялосці, толькі смутак і меланхолія ахапляе чалавека — піша селянін з Пастаўскага павета, Віленскага ваяводства, у зборніку «Успаміны сялян». — Няма ўпэўненасці ў заўтрашнім дні, страх перад судовым прыставам, баязнь пазбавіцца кавалка зямлі напаўняюць сэрца вялікай трывогай і адчаем».

Цяжар даўгоў дапаўняецца незлічонымі падаткамі і рознымі штрафамі.

Польскія паны не задавальняюцца аграбленнем народных мас Польшчы. Яны мараць аб захопе новых зямель. У прыватнасці, зямель у Совецкай Беларусі і Совецкай Украіне, дзе совецкая ўлада забрала зямлю ў памешчыкаў і перадала яе сялянам. Князі Радзівілы і Сапегі мараць аб звароце страчаных маёнткаў шляхам арганізацыі новай антысовецкай вайны. Для гэтага яны пасылаюць у СССР сваіх шпіёнаў, арганізуюць шкодніцтва і дыверсію, для гэтага яны супрацоўнічаюць з германскім фашызмам і трымаюць вялікую армію, на ўтрыманне якой яны выкачваюць велізарнейшыя падаткі з працоўных. Не глядзячы на штогоднае змяншэнне ўраджаяў і прыбытковасці сельскай гаспадаркі, падаткі не толькі не змяншаюцца, але наадварот, павелічваюцца. За апошнія 15 год польскі ўрад увёў 40 новых падатковых артыкулаў на суму ў 250 мільёнаў злотых.

Калі сялянская гаспадарка зусім разбурана і ўжо няма чаго спагнаць за падаткі і даўгі, тады фашысцкія ўлады прымушаюць гэтых разораных сялян адпрацоўваць за нядоімкі. Так, толькі на працягу аднаго года сяляне Віленскага ваяводства адпрацавалі на пакрыццё падатковай запазычанасці на суму 1.605 тысяч злотых, у тым ліку ў Віленска-Штоцкім павеце на суму 400 тысяч злотых.

Жабрацтва і голад гоняць велізарную масу беспрацоўных у пошуках заработку да памешчыкаў і кулакоў. За работу ад усходу да заходу сонца батрак атрымлівае ад 60 грошаў да 1½ злотых у дзень. На глебе ўзмоцненай эксплаатацыі батракоў і сезоннікаў штогод адбываюцца забастоўкі, якія суправаджаюцца часта крывавымі сутычкамі з паліцыяй. Такія забастоўкі адбываліся ў многіх месцах Навагрудскага і Беластоцкага ваяводстваў.

Побач з эканамічным прыгнечаннем, фашызм праводзіць у Заходняй Беларусі палітыку прымусовай паланізацыі беларусаў. Беларуская мова, на якой у БССР пяюцца песні свабоды, радасці і шчасця, у Заходняй Беларусі пазбаўлена ўсякіх правоў і люта праследуецца. У Навагрудскім ваяводстве палякі складаюць 25 проц. насельніцтва, у Палескім ваяводстве — каля 10 проц., тым не менш, калі і ёсць школы на вёсцы, дык толькі польскія, а беларускай школы—ні адной. Натуральна, што непісьменнасць насельніцтва надзвычайна высокая і ў некаторых паветах даходзіць да 70 проц.

Вёска Заходняй Беларусі падымаецца на барацьбу з прыгнятальнікамі.

Многія сяляне Заходняй Беларусі, асабліва на Беласточчыне, прынялі актыўны ўдзел у адбыўшайся нядаўна сялянскай забастоўцы. Працоўныя сяляне праводзяць дэманстрацыі, патрабуючы дэмакратычных свабод.

Не глядзячы на шалёную кампанію хлусні і паклёпу супроць СССР, якую вядуць польскія і беларускія фашысты, сялянскія масы адчуваюць велізарныя сімпатыі да Совецкага Саюза.

Са злобай орган віленскіх памешчыцкіх зуброў «Слово» вымушан быў прызнаць, што «мясцовы беларускі селянін падрабязна ведае, кім быў Ленін і кім з'яўляецца Сталін».

Аб адносінах сялян Заходняй Беларусі да трацкісцкіх шпіёнаў гэта-ж газета пісала, што сяляне па гэтаму пытанню разважаюць так: «Сталін ведае, што робіць. Яны (гэта значыць трацкісты) былі ворагамі рабочых і сялян і ўсюды трэба правесці такую ачыстку».

20-я гадавіна Вялікай Кастрычніцкай рэволюцыі будзе вялікім святам таксама для сялян Заходняй Беларусі і Польшчы. За годы буржуазна-памешчыцкай Польшчы яны многаму навучыліся. «Страшэнная будзе расправа, — пісаў адзін селянін, — бо крыўды вялікія, і ад Усхода (гутарка ідзе аб СССР) мы навучыліся многаму. Калі гэты ўсход астанецца такім-жа комуністычным, то ў нас захаванне існуючага парадку будзе немагчымым».

Аб тым, што польскім панам робіцца ўсё больш цяжка «захоўваць існуючы парадак», сведчаць велізарныя антыфашысцкія сялянскія выступленні, сведчыць магутны ўздым забастовачнай барацьбы рабочага класа і ўзрастаючая цяга мас да адзінства і аб'яднання сваіх сіл у радах антыфашысцкага народнага фронта.

А. САКАЛОЎСКІ.

п. Галоўлітбела № К—3079. Друкарня «Звязды», Менск, Совецкая, 63.